

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Регулювання ліквідності банків

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Управління банківським
бізнесом»

Линенко Анни
Андріївни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Еркес Олена
Євгенівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2021

Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра банківської справи
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціалізація «Управління банківським бізнесом»

Затверджую

Зав. кафедри _____

«___» _____ 202__ р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Линенко Анна Андріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Регулювання ліквідності банків

Затверджена наказом ректора від «14» грудня 2020 р. № 3775

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту) 19.11.2021 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) - дослідження теоретичних та практичних засад регулювання ліквідності банків та розробка пропозицій щодо удосконалення механізму регулювання ліквідності банків.

Об'єкт дослідження - ліквідність банків.

Предмет дослідження — теоретичні та практичні аспекти регулювання банківською ліквідністю.

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими

здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні засади регулювання ліквідності банків

Розділ 2. Дослідження ліквідності вітчизняної банківської системи та досліджуваного банку

2.1. Аналіз стану ліквідності банківської системи України

2.2. Дослідження індикаторів ліквідності досліджуваного банку

Розділ 3. Напрями удосконалення регулювання ліквідності банків

3.1. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України

3.2. Шляхи зміцнення ліквідності досліджуваного банку

6. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактич о
1	2	3	4
	Узгодження плану та оформлення завдання	до 24.12.2020	
	Подання статті на кафедру	до 01.03.2021	

	Вступ. Розділ 1	до 20.04.2021	
	Розділ 2, Розділ 3. Висновки	до 22.06.2021	
	Подання роботи (всі розділи, додатки) на кафедру	до 10.09.2021	
	Попередній захист робіт	до 12.10.2021	
	Подання завершеної (переплетеної) роботи та електронної версії в ПДФ форматі	до 02.11.2011	

7. Дата видачі завдання «__» _____ 202__ р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Керівник проектної групи

(гарант освітньої програми) _____

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент _____

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Випускна кваліфікаційна робота студентки Линенко А.А. виконана на дуже актуальну на сьогодні тему «Регулювання ліквідності банків». Виконана робота відповідає затвердженому плану роботи.

В роботі автором здійснене теоретичне дослідження наукових поглядів щодо тлумачення ліквідності банків, визначено основні показники, що характеризують ліквідність банків. В практичному дослідженні автор проаналізував виконання нормативних показників ліквідності по банківській системі України та нормативи ліквідності АТ КБ «Приват банк».

Серед ключових недоліків роботи варто відзначити наступні:

1. Певні елементи роботи не відповідають діючим вимогам до

оформлення випускних кваліфікаційних проектів, зокрема в деяких таблицях і рисунках не вірно оформлені посилання на джерела інформації; список використаних джерел оформлений із порушеннями; автор використовує в роботі скановані рисунки; деякі графічні елементи не містять посилання на джерела.

2. В параграфі 2.2. не досліджуються коефіцієнти ліквідності АТ КБ «Приватбанк» (окрім нормативів).

3. Розділ 3 не містить авторських пропозицій щодо удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків, а також обґрунтування шляхів зміцнення ліквідності АТ КБ «Приват банк».

4. В параграфі 3.1 відсутні посилання на джерела інформації щодо зарубіжного досвіду управління ліквідністю банків.

Позаяк, випускна кваліфікаційна робота є завершеним дослідженням і може бути рекомендована до проходження захисту в Екзаменаційній комісії із зауваженнями, зазначеними вище.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента _____
(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми) _____
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____
(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » 201 ____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ	6
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ДОСЛІДЖУВАНОВОГО БАНКУ	21
2.1. Аналіз стану ліквідності банківської системи України.....	21
2.2. Дослідження індикаторів ліквідності АТ КБ «Приватбанк»	23
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ.....	40
3.1. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України ..	40
3.2. Шляхи зміцнення ліквідності АТ КБ «Приватбанк».....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	Error! Bookmark not defined.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день однією з найгостріших проблем банківської системи України є забезпечення та збереження ліквідності банків України. Ліквідність банківської та стабільність грошово-кредитної системи в цілому забезпечується значною мірою ліквідністю окремих банків. З іншого боку ліквідність банку слід розглядати як здатність банку виконувати свої зобов'язання не тільки своєчасно, але й без суттєвих втрат. Враховуючи тісні зв'язки між банками країни криза одного банку може негативно вплинути на інші «здорові» банки та, у випадку відсутності адекватної реакції на ситуацію, що склалася з боку центрального банку країни, який є регулятором та гарантом стабільності банківської системи, може поступово призвести до падіння довіри клієнтів і краху банківської системи в цілому. Ліквідність банку з точки зору клієнта – це можливість отримати свої кошти одразу після закінчення строку вкладу або у будь-який інший потрібний їм момент. З огляду на складні умови та кризові ситуації в банківській сфері одним із пріоритетних завдань банків постає удосконалення управління ліквідністю. Це пов'язано з тим негативним впливом, який здійснює як недостатня, так і надлишкова ліквідність як на рівні окремого банку, так і на рівні усієї банківської системи. Тому підтримка оптимального рівня банківської ліквідності є важливою передумовою розвитку та стійкості банківських установ. Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок з питань управління ліквідністю як основи фінансової стійкості банку з метою забезпечення стабільного функціонування банківських установ обумовила вибір об'єкта, теми дослідження та її актуальність.

Дослідженню питань, пов'язаних з управлінням ліквідністю банків, присвячена низка наукових праць сучасних зарубіжних науковців, зокрема: С.Братановича, Л. Батракової, Х.Грюнінга, Е. Долана, Дж.Кейнса, Г.Г. Коробової, Т.Коха, О.Лаврушина, В. Усоскіна, А.Чугунова, А.Шапкіна, Ф.

Мишкіна, П.С.Роуза, Д.Д. Сінкі та інших. Серед вітчизняних науковців значна увага приділена у працях І.В. Алексєєва, О.І. Барановського, О.В. Васюренка, А.С. Гальчинського, О.В. Дзюблюка, Г.Т. Карчевої, С. М. Козьменка, В.Л. Кротюка, А.М. Мороза, М.І. Савлука, В.С. Стельмаха та інших.

Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних засад регулювання ліквідності банків та розробка пропозицій щодо удосконалення механізму регулювання ліквідності банків.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних наукових і практичних завдань:

- дослідити теоретичні засади регулювання ліквідності банків;
- провести аналіз стану ліквідності банківської системи України;
- провести дослідження індикаторів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк»;
- розробити пропозиції щодо удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України;
- визначити шляхи зміцнення ліквідності у АТ КБ «ПриватБанк».

Об'єктом дослідження є ліквідність банків.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти регулювання банківською ліквідністю.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено вивчення та визначення напрямів вдосконалення підходів до управління ліквідністю банку. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі використовувалися загальнонаукові методи: аналіз і синтез – при дослідженні теоретичних засад ліквідності банків; порівняння – при пошуку шляхів удосконалення управління ліквідністю банків; абстрагування – при визначенні суті окремих понять і термінів; узагальнення – при виділенні низки причин і тенденцій змін ліквідності банківських установ; методи статистичного аналізу – для оцінки ліквідності і грошових потоків банку; ретроспективний аналіз – для оцінки стану розвитку

банківської ліквідності в Україні; факторного аналізу – для оцінки ефективності банківської діяльності.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають Закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, ресурси Інтернету.

Практичне значення роботи полягає у тому, що отримані результати можуть використовуватись у процесі вдосконалення управління ліквідністю банків як в умовах стабільності, так і в умовах розгортання кризових явищ на фінансових ринках.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Линенко А.А. Теоретичні та нормативні засади регулювання ліквідності вітчизняних банків //Фінансові установи в умовах глобальних дисбалансів: зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2021. 386 с.

Обсяг та структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 9 рисунків, 6 таблиць, 56 джерел інформації, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

Посилення конкуренції між банками, зростання дефіциту банківських ресурсів, невизначеність економічного середовища, викликані загостренням світової фінансової кризи, обумовлюють підвищену увагу банків до управління їх ліквідністю. Ліквідність є важливою системною характеристикою банку, яка свідчить про фінансову стабільність, спроможність банку розширювати обсяги активних операцій та протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій.

Термін «ліквідність» походить від латинського слова *liquidus*, що в перекладі означає – рідкий, текучий [26, с. 86]. У буквальному розумінні слова поняття «ліквідність» означає легкість реалізації, продажу, перетворення матеріальних та інших цінностей у грошові кошти [11], це відносна легкість і швидкість, з якою актив перетворюється у готівку (засіб обміну) [49, с. 6]. В економічній літературі та на практиці даний термін має широке застосування [52, с. 109]. Він використовується як для характеристики різних об'єктів, наприклад, товарів, цінних паперів [11], так і для означення суб'єктів економіки – підприємства, ринку, банку. Ліквідність виступає і як характеристика діяльності, а саме – використовується для оцінки балансу тощо.

Поштовхом до розробки теорій ліквідності та широкого використання в практиці банківської діяльності терміну «ліквідність банку» в другій половині 30-х рр. XX ст. стала праця Дж. Кейнса «Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей» (1936 р.), у якій вчений «надання переваги ліквідності» охарактеризував як прагнення господарюючих суб'єктів зберігати отримані доходи в грошовій формі.

Відомий вчений Дж. Сінкі пов'язує ліквідність банку безпосередньо з тими активами, які банк має в своєму розпорядженні, при цьому право на

володіння фінансовими активами має передаватися за номіналом іншому економічному суб'єкту у прийнятній для нього формі [11]. Він стверджує, що банк здатен забезпечувати ліквідність при наявності високоліквідних фінансових активів, які повинні бути доступні для власників у короткий термін (упродовж дня або й того менше) за номіналом [1, с. 60].

Відомий американський економіст Е. Рід вважає, що банк повинен мати достатній ліквідний резерв для задоволення практично будь-яких непередбачених фінансових потреб [11]. При цьому банк є ліквідним, якщо суми його готівкових коштів та інших ліквідних активів, а також коштів з інших джерел, які можна швидко мобілізувати, достатні для своєчасного погашення боргових і фінансових зобов'язань. На підтвердження цього П. Роуз зазначає, що банк вважається ліквідним, якщо він має доступ до коштів, які можуть бути залучені за розумною ціною і саме в той момент, коли вони необхідні [31].

Енциклопедія банківської справи України надає наступне трактування поняття «ліквідність» – економічний термін, який означає:

- 1) здатність до реалізації, продажу, мобільного перетворення матеріальних та інших цінностей на реальні гроші (у цьому значенні розрізняють поняття ліквідні кошти та ліквідні активи);
- 2) спроможність підприємств, банків своєчасно виконувати свої кредитно-фінансові зобов'язання, можливість конвертувати відповідні активи в грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі для оплати своїх платіжних зобов'язань (у цьому значенні розрізняють ліквідність підприємства, ліквідність банку, ліквідність держави тощо) [30].

У вітчизняному законодавстві зазначається, що «ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати)» [28]. Таке трактування відповідає

вимогам регулятора, основне завдання якого полягає у здійсненні контролю за діяльністю банків та за виконанням ними обов'язкових, законодавчо встановлених вимог. Його перевагою є визначення умов забезпечення ліквідності банку.

О. Дзюблюк у своїй роботі [15, с. 8] зазначає, що ліквідність відображає рівновагу у балансі між сумами і строками активів і пасивів та є вихідною умовою для забезпечення банківської платоспроможності, яка у більш широкому контексті відображає здатність банку як виконувати платіжні зобов'язання, так і надавати кредити. На цій основі визначено механізм впливу нормативного регулювання діяльності комерційних банків на рівень їх ліквідності, а відтак і ефективність організації грошово-кредитних відносин.

Погореленко Н. П. визначає, що одним із високо-пріоритетних напрямків банківського менеджменту є дослідження ліквідності комерційного банку, поряд з цим в роботі обґрунтовано, що ліквідність та платоспроможність комерційного банку можуть розглядатися як найважливіші компоненти єдиної системи оцінки фінансової стійкості й надійності банку [40, с. 6]. Одночасно в роботі акцентовано увагу на тому, що ліквідність комерційного банку базується на постійній підтримці об'єктивно необхідного співвідношення між трьома її складовими шляхом оперативного управління їх структурними елементами:

- власним капіталом банку;
- залученими коштами;
- розміщеними коштами.

Крім того, М. Перешибкін зазначає, що ставлення до питань оцінки та аналізу ліквідності є спрощеним: або як дозапасу ліквідності, або як до потоку ліквідності, тому більшість робіт з даного питання зводиться до обґрунтування застосовності або першого, або другого підходу [11].

О. Оконська вважає, що ліквідність є умовою самозбереження банку, оскільки, підтримання належного рівня ліквідності дає змогу банку постійно

залишатися платоспроможним, створюючи тим самим достатні умови для досягнення основних цілей банківської діяльності та стійкого розвитку економіки, оптимального рівня ліквідності, відсутністю обґрунтованих методів оцінки та діагностики. З урахуванням цього в Україні є потреба розробити сучасні підходи до оцінки та регулювання банківської ліквідності, а також запровадити нові методи управління в банківській практиці [12].

О. Оконська зазначає, що структура банківської ліквідності – це багаторівнева система термінологічних понять, основними з яких є:

- ліквідність банківської системи;
- ліквідність банку;
- ліквідність балансу банку;
- ліквідність активів;
- ліквідність пасивів [11].

В роботі Д. Олійника ліквідність банку трактується як здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання та своєчасно і в повному обсязі забезпечити можливі потреби платоспроможних клієнтів в кредитних коштах, за умови збереження постійної позитивної маржі між середньою вартістю наданих та залучених коштів, з урахуванням затрат, пов'язаних з кредитним ризиком, та затрат, пов'язаних з обов'язковим резервуванням [45, с. 7].

На думку В.Я. Рудана «ліквідність комерційного банку» слід розглядати у широкому та вузькому розумінні. Так, ліквідність комерційного банку у широкому розумінні – це його спроможність без втрат або з мінімальними втратами виконувати зобов'язання за пасивними операціями відповідно до їх строковості, а також балансові зобов'язання щодо деяких видів активів, зокрема надання кредитів. Основною характеристикою ліквідності банку тут виступає час, за який банк спроможний виконувати зобов'язання, тобто відображає ліквідність як потік. У вузькому розумінні, ліквідність комерційного банку – це такий стан активу і пасиву балансу

банку, який дозволяє оперативно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями [47].

В дослідженні Н. Колесніченко банківська ліквідність визначається як система взаємопов'язаних процесів, що відображають здатність банків здійснювати свою діяльність з урахуванням ефективного управління, яке пов'язане зі своєчасним виконанням своїх як поточних, так і довгострокових зобов'язань [43, с. 7].

При дослідженні банківської ліквідності необхідно приділяти увагу взаємозв'язку між поняттями «ліквідність балансу» і «ліквідність банку», який полягає в такому:

- ліквідність балансу має на увазі миттєву оцінку становища банку на визначену дату, отже, ліквідність балансу є складовою частиною ліквідності банку;
- баланс комерційного банку повинен забезпечувати представлення даних аналітичного і синтетичного обліку у формі, прийнятної для розрахунку сукупної ліквідності банку. При недотриманні другої умови може виникнути ситуація, коли, володіючи досить ліквідним балансом на визначену дату, банк, проте, цілком або частково неліквідний. У даній ситуації виникає потреба визначити ризик незбалансованої ліквідності [40].

Важливим фактором впливу на ліквідність банків є проблема несвоєчасного повернення кредитів, збільшення бюджетної та кредитної заборгованості. Без впровадження кардинальних змін, що стосуються виправлення ситуації з поверненням проблемних кредитів, зростає загроза втрати ліквідності банку.

Г. Загорій в своїй роботі дослідив сутність поняття «банківська ліквідність», та обґрунтував необхідність комплексного підходу до управління ліквідністю комерційного банку, що дозволило сформулювати систему рівнів, які визначають банківську ліквідність і створюють умови управління нею. Автор визначає, що ліквідність – це результат внутрішньої діяльності банку, що визначає якість управління активами та пасивами,

методи управління ризиками, ефективність ценової політики і є внутрішньою властивістю банку [48, с. 6].

Комплексний характер ліквідності сучасного банку, що пропонує Г. Загорій, має враховувати наступні напрями:

- визначення ліквідності як «запасу» характеризує стан ліквідності банку на певний конкретний момент часу і не враховує динаміку, «мінливість», що притаманна ліквідності. Даний підхід не чутливий до поточних змін у структурі зобов'язань і активів банку й тому не завжди реально відображає стан ліквідності банку;

- підхід до визначення ліквідності як «потoku» заснований на збалансованості активно-пасивних операцій банку. Ліквідність аналізується з погляду руху коштів, що припускає здатність банку протягом певного періоду часу змінити несприятливі склад і структуру активів та пасивів за рахунок залучення нових пасивів, продажу (реалізації) окремих активів, їх сек'юритизації;

- найбільш оптимальним у сучасних умовах є підхід, який розглядає ліквідність як «прогноз». Рівень ліквідності прогнозується на основі статистичних досліджень грошових потоків банку за попередні періоди з використанням сучасних методів аналізу [45, с. 8].

Л. Висоцька пропонує розглядати банківську ліквідність як трирівневу систему категорій, яка включає такі елементи: ліквідність активів та ліквідність пасивів (1 рівень), ліквідність балансу банку та ліквідність банку (2 рівень), ліквідність банківської системи (3 рівень) [46 с. 39].

Найпоширенішим є трактування ліквідності банку як його спроможності своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання, що відповідає потоковому підходу до вивчення ліквідності.

Зустрічається також визначення ліквідності як спроможності банку задовольнити потреби вготівкових коштах для своєчасного і повного виконання своїх зобов'язань [17, с. 8].

Деякі вітчизняні та зарубіжні автори дають визначення ліквідності, в якому наголошується на умові мінімізації витрат на виконання своїх зобов'язань.

Так, у дослідженні О. Лаврушина ліквідність банку визначається як спроможність своєчасно і без втрат виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами [7, с. 249].

В дослідженні В. Міщенко «ліквідність банку» визначається як його спроможність своєчасно й у повному обсязі виконувати всі свої грошові зобов'язання та забезпечити розвиток банку на основі проведення та нарощення обсягів його операцій відповідно до стратегії розвитку банку [46, с. 112].

Мороз А.М. стверджує, що поняття ліквідності залишається досить дискусійним. В роботі виділяються такі основні підходи до трактування ліквідності банку:

- підхід «виконання зобов'язань»;
- підхід «співвідношення активів та пасивів»;
- підхід «перетворення активів»[48].

Як свідчить аналіз наукової економічної літератури, на мікрорівні ліквідність банку формується під впливом таких основних чинників: відповідність складу та обсягів активів та пасивів за строками розміщення і залучення; структури і стабільності депозитної бази; якості активів і достатності капіталу банку; ефективності стратегії управління ліквідністю; репутації банку, спроможності банку адаптуватися до скорочення депозитної бази, забезпечення фінансування зростання активів за мінімальною вартістю чи своєчасно ліквідувати активи за ринковою ціною тощо [41, с.13].

Ми також схилиємося до твердження, що ліквідність банківських установ – це здатність високоліквідних активів банку, оперативно розподілятися між суб'єктами господарювання [24]. Отже, у вітчизняній літературі та банківській практиці банківська ліквідність пов'язується

насамперед з виконанням зобов'язань за пасивами. Такий підхід ще характеризує банківську ліквідність як потік [11].

Можемо стверджувати, що ліквідність як «потік» аналізується з огляду на динаміку відображає розвиток у майбутньому, тобто дає змогу визначити прогнозні значення і динамічні зміни ліквідності банку з урахуванням впливу вхідних і вихідних грошових потоків, що утворюються внаслідок появи у банку нових зобов'язань і вимог, а, звідси, змінюють структуру пасивів та активів. Зберігання об'єктивно необхідного рівня ліквідності можливе за рахунок ефективного управління відповідними статтями активів і пасивів.

Банківська ліквідність трактується ще як запас та визначається наявністю у нього в достатній кількості активів, які в разі необхідності можуть бути швидко і з мінімальними втратами реалізованими. При цьому ліквідність як «запас» означає можливість банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами у визначений конкретний момент часу шляхом зміни структури активів на користь їхніх високоліквідних статей. Таким чином, ліквідність як запас характеризує ліквідність банку на певний момент і відображає наявність ресурсів для задоволення зобов'язань на цей момент. З метою підтримання відповідного рівня ліквідності, банк повинен мати певний резерв для виконання непередбачених зобов'язань, які можуть бути зумовлені як змінами стану грошового ринку, так і фінансовим станом клієнтів або банків-партнерів [46, с.10].

За результатами дослідження нами визначено, що сутність ліквідності банку доцільно розглядати з наступних позицій:

- 1) синтез запасу та потоку ліквідності, що у повній мірі визначають об'єкт управління ліквідністю;
- 2) розмежування понять «ліквідність банку» як поняття макро- та мікрорівня відповідно. Банківська ліквідність характеризує всю сукупність ліквідних коштів, що обслуговують розрахунково-платіжні відносини у банківській системі. Ліквідність банку передбачає спроможність окремого банку розраховуватися за зобов'язаннями вчасно і з мінімальними витратами;

3) ліквідність банку як спроможність розрахуватися за усіма зобов'язаннями банку, у тому числі, що виникають внаслідок його господарської діяльності;

4) врахування спроможності банку видавати нові кредити.

Таким чином, ліквідність банку – це спроможність банку вчасно та з мінімальними витратами розраховуватися за зобов'язаннями, що виникають у процесі його діяльності як фінансового посередника та як суб'єкта господарювання, а також задовольняти наявні й потенційні потреби клієнтів у кредитних ресурсах відповідно до стандартів кредитної політики та вимог законодавства.

У працях О. І. Лаврушина розглядаються зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на ліквідність банку. До внутрішніх чинників відносяться: стійка капітальна база банку, якість активів, якість депозитів, помірна залежність від зовнішніх джерел, співставність активів і пасивів за строками, менеджмент, першокласний імідж банку. До групи зовнішніх чинників належать: загальна політична та економічна ситуація в країні, розвиток ринку цінних паперів і міжбанківського ринку, організація системи рефінансування, ефективність регулюючих функцій центрального банку [47, с. 127].

Схожа класифікація запропонована Г.С. Пановою, яка виділяє дві групи чинників, що впливають на ліквідність: мікроекономічні та макроекономічні чинники [47, с. 38]. Д. Олійник також дотримується підходу щодо поділу факторів на зовнішні та внутрішні. Проте, ним доповнено класифікацію шляхом визначення типових та індивідуальних факторів. Так, до зовнішніх чинників ліквідності банку автор відносить наступні: «загальний стан економіки держави; стан міжнародних валютних та фінансових ринків; направленість грошово-кредитної політики, що проводиться в державі; рівень регулювання діяльності банків з боку держави» [50, с. 6].

Сукупність факторів, що впливають на діяльність банку, а, отже, й на його ліквідність, С. Буєвич та О. Корольов пропонують класифікувати за наступними ознаками: за місцем виникнення (зовнішні та внутрішні), за важливістю впливу (основні і другорядні), за часом дії (постійні і змінні). На їхню думку, найбільш важливим є розподіл за класифікаційною ознакою “за місцем виникнення». До зовнішніх факторів вони відносять соціально-політичну ситуацію, загальноекономічну ситуацію, стан фінансового ринку, рівень розвитку банківської системи. Відповідно, кожен із зазначених факторів залежить від індивідуальних чинників, що на них впливають. Зокрема, на загальноекономічну ситуацію в країні впливають промисловий потенціал економіки, конкурентоспроможність товарів та послуг, сальдо платіжного балансу за рахунками руху капіталу тощо [13, с. 13].

До внутрішніх факторів С. Буєвич та О. Корольов відносять характер і масштаб діяльності банку, рівень незалежності, спеціалізацію, достатність капіталу, організацію менеджменту, стратегію банку, процентний, кредитний ризики, склад і структуру активів, якість активів, склад і структуру пасивів тощо [13, с. 14].

Узагальнивши різні наукові погляди щодо факторів, які впливають на ліквідність банку, пропонуємо наступну їх класифікацію (рис. 1.1).

Таким чином, до внутрішніх чинників, які визначають ліквідність банківських установ, належать:

- співвідношення активних і пасивних операцій по термінам погашення;
- якість активів;
- достатність власних і стабільність залучених коштів;
- фінансові результати діяльності банку [7, с. 26].

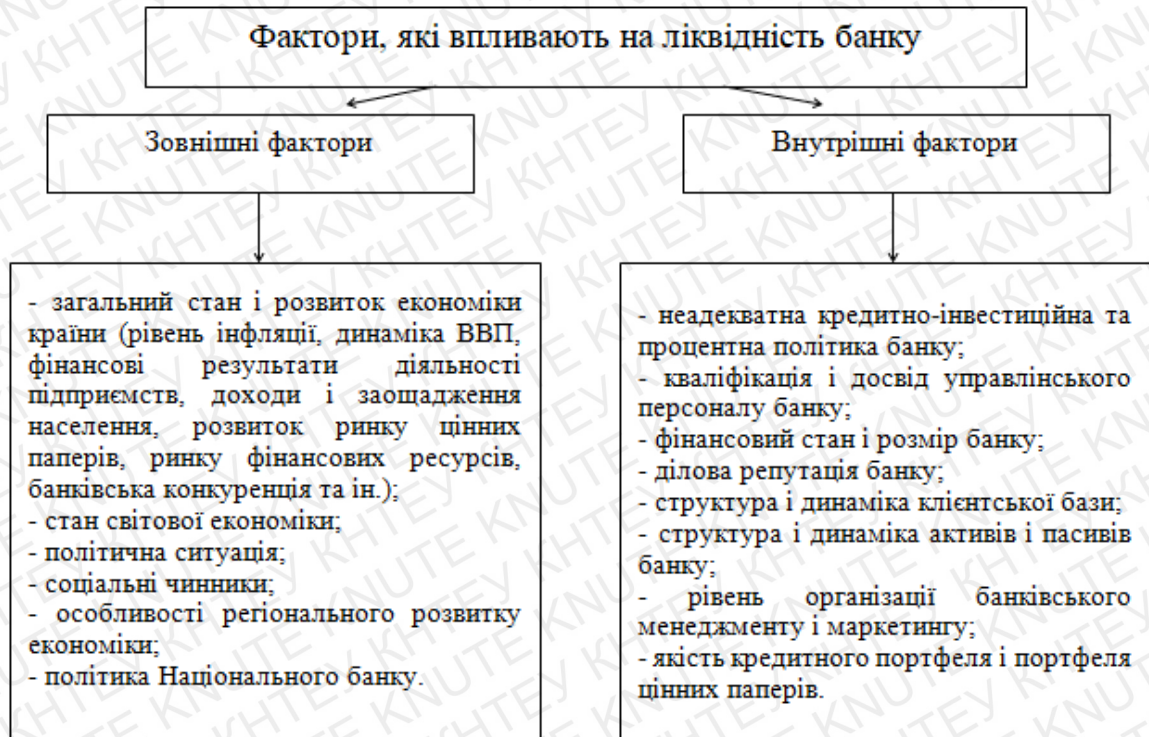

Рис. 1.1. Фактори, які впливають на ліквідність банку*

*Примітка: складено автором на основі джерела[48]

До зовнішніх чинників, які впливають на ліквідність банку, належать:

- розвиток фінансового та грошового ринку;
- виконання Національним банком України своїх функцій з регулювання ліквідністю банківської системи країни [17, с. 60].

Відповідно до принципів ефективного банківського нагляду, розроблених Базельським комітетом, органи нагляду повинні бути переконані в наявності у банків стратегії управління ліквідністю, яка враховує профіль ризиків установи, на ряду з пруденційними принципами і процесами для визначення, вимірювання, моніторингу і контролю ризику ліквідності, а також для управління ліквідністю на щоденній основі.

Так, державне регулювання ліквідності банків слід розглядати на мікро- та макрорівнях та в комплексі (рис. 1.2).

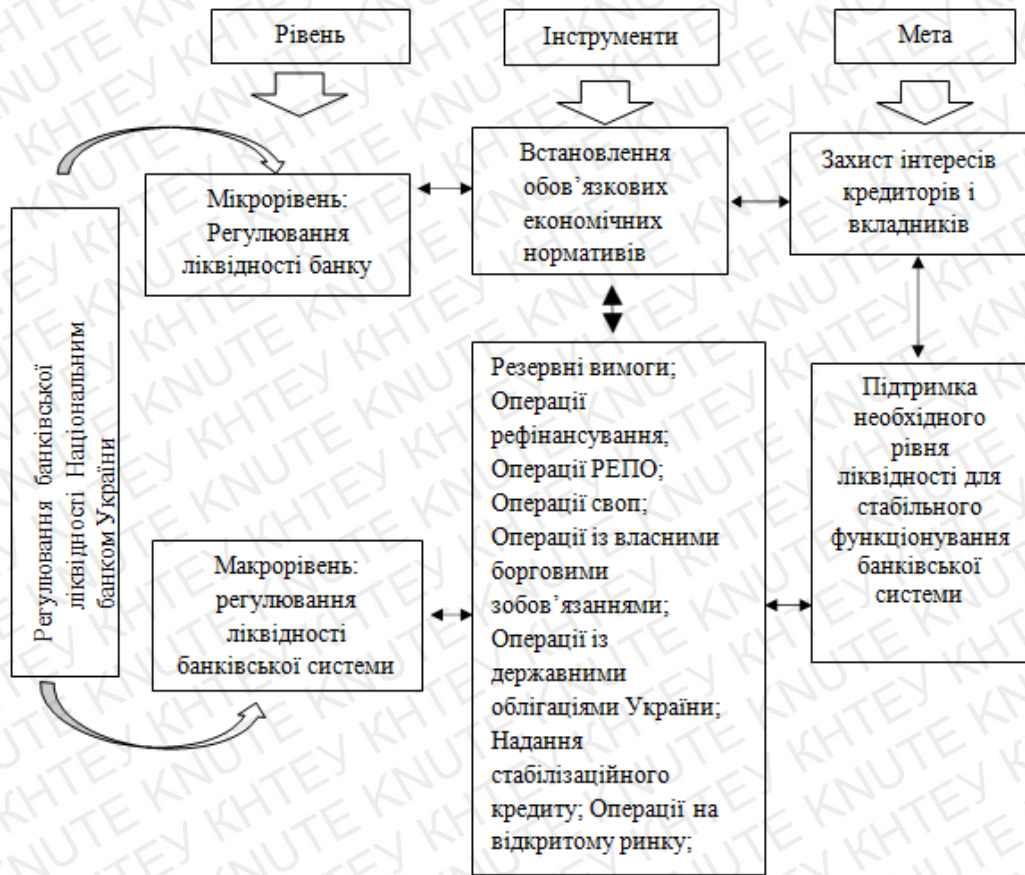

Рис.1.2.Регулювання банківської ліквідності Національним Банком України*

*Примітка: систематизовано автором за матеріалами [47;48]

На мікрорівні регулювання банківської ліквідності НБУ здійснює на підставі встановлення економічних нормативів для всіх банківських установ. З метою контролю за ліквідністю банківських установ НБУ встановлює такі нормативи ліквідності:

- Норматив короткострокової ліквідності (Н6) – цей норматив встановлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення Н6 має бути не менше ніж 60 відсотків [2].
- Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого

очікуваного впливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію. Нормативне значення LCR складає 100 % [2].

- Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності банку на горизонті один рік. Банк розраховує зазначений коефіцієнт відповідно до «Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR)» [2; 12].

Додатково для оцінювання ліквідності банку доцільно використовувати допоміжні показники (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники, що характеризують ліквідність банку [22]

№ пор	Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст	Рекомендоване значення
1.	Коефіцієнт відношення високоліквідних доробочих активів	$K_{BPA} = \frac{A_{ва}}{A_p} \times 100\%$ де $A_{ва}$ - високоліквідні активи; A_p - робочі активи	Характеризує питому вагу високоліквідних активів ($A_{вл}$) у робочих активах (A_p)	$\geq 20\%$
2.	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \frac{A_d}{Z_{заг}} \times 100\%$ де A_d - дохідні активи; $Z_{заг}$ - робочі активи	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (A_d) його загальних зобов'язань ($Z_{заг}$) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів	$\leq 70-80\%$
3.	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{кл} = \frac{K}{D} \times 100\%$ де K - видані кредити; D - залучені депозити.	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність)	$\leq 100\%$
4	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{клз} = \left[\frac{A_{вл} + A_m}{Z_{заг}} \right] \times 100\%$ де $A_{вл}$ – високоліквідні активи; A_m – майно, незавершені капітальні вкладення	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання ($Z_{заг}$) високоліквідними активами ($A_{вл}$) та через продаж майна (A_m)	100%

Показники ліквідності банку звичайно встановлюються як співвідношення різних статей активів балансу до всієї суми чи до визначених

статей пасивів, або навпаки, пасивів до активів. Л.В. Жердецька пропонує наступні показники до оцінки ліквідності банку (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Система показників для оцінювання ліквідності банків [24, с. 219]

Показники	Порядок розрахунку	Характеристика
1. Показник миттєвої ліквідності	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Розраховується за даними балансу. Подібний до нормативу миттєвої ліквідності. Відображає стан ліквідності на короткостроковий перспективу.
2. Співвідношення кредитів та депозитів	$\frac{\text{Кредити клієнтам}}{\text{Кошти клієнтів}}$	Розраховується за даними балансу. Дозволяє оцінити, яка частина кредитів фонд устєся за рахунок депозитів, та відповідно – інших джерел.
3. Співвідношення постійних активів до власного капіталу	$\frac{\text{ОЗ} + \text{НМА} + \text{К}}{\text{Власний капітал}}$ ОЗ - основні засоби; НМА - нематеріальні активи; К - вкладення в асоційовані та дочірні компанії	Розраховується за даними балансу. Характеризує, яка частка власного капіталу використовується для фондування постійних активів
4. Нормативи ліквідності	Співвідношення відповідних застроками активів та зобов'язань	Визначає достатність активів для виконання зобов'язань певного строку. Соб'єктом Банківського регулювання.
5. Співвідношення грошових потоків відповідного строку	$\frac{\text{ГП активів } t}{\text{ГП зобов'язання}}$ ГП – грошовий потік	Подібний до попереднього показника. Однак може розраховуватися для різних строків. Розраховується за даними стосовно грошових потоків, більш точні результати можна отримати при зважуванні грошових потоків на рівень ризиків.
6. Дисбаланси у фондуванні	Побудова матриці фондування	Розраховується за даними стосовно грошових потоків (більш точний метод) чи балансу. Дозволяє оцінити джерела фондування окремих активів банку.
7. Показник достатності ліквідного покриття	$\frac{HQLA}{Net\ outflow}$ HQLA – ліквідні активи високої якості; Net outflow – чистий грошовий потік (30 днів).	Показник розроблено Базельським комітетом з банківського нагляду у відповідь на кризу 2007 року. Грошові потоки та активи зважуються на ризик. Рекомендоване значення більше 100%.
8. Показник чистого стабільного фондування	$\frac{\text{Обсяг стабільних ресурсів}}{\text{Потреба у джерелах ресурсів}}$	Подібний до показника (2), однак пропонується більш удосконалений підхід до розрахунку

Відповідно до Положення «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», банки на постійній основі

здійснюють оцінку ризику ліквідності. Для оцінки ризику ліквідності використовує такі інструменти моніторингу:

- аналіз дотримання нормативів ліквідності та норм обов'язкового резервування, установлених НБУ;
- GAP-аналіз, що відображає часову неузгодженість між вимогами та зобов'язаннями банку (як балансовими, так і позабалансовими) за контрактними або очікуваними строками погашення;
- аналіз концентрації зобов'язань банку за значимими групами контрагентів, інструментами/продуктами, а саме коефіцієнтів концентрації в загальних зобов'язаннях банку [4].

Отже, регулювання ліквідності банків на макро- рівні передусь аналіз стану та чинників, що її зумовлюють. Головною метою регулювання ліквідності банківської системи є підтримка необхідного рівня ліквідності задля забезпечення стабільного функціонування банківської системи[31].

Національний банк України як регулятор банківської системи, з метою підтримки ліквідності банків, повинен на постійній основі вирішувати наступні завдання: здійснювати контроль правильності визначення та адекватної політики щодо підтримки ліквідності; виявляти оперативно негативні зміни у ліквідній позиції банків та завчасно вживати заходів щодо їх усунення; встановлювати ліміти та параметри коефіцієнтів, що аналізують ліквідність; ставитись неупереджено до всіх банків та визначати їхню ліквідність відповідно до загальновизнаних міжнародних принципів; розробляти методичні рекомендації та нормативно-правові акти щодо організації процесу управління ліквідністю банків; визначати чіткі критерії, яким повинні відповідати банки, що мають на меті отримання кредитів рефінансування для підтримки їхньої ліквідності; впроваджувати якісні і кількісні оцінки системи управління ліквідністю банків; підтримувати ліквідність грошового ринку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ДОСЛІДЖУВАЛЬНОГО БАНКУ

2.1. Аналіз стану ліквідності банківської системи України

Запорукою забезпечення стійкості фінансової установи є не лише достатність капіталу, а й забезпечення достатнього рівня ліквідності. Класичне визначення ліквідності банку описує цей показник як основу ефективного виконання окремим банком своїх функцій, що має вплив на всю банківську систему загалом і зумовлює фінансову стійкість, надійність та конкурентоспроможність як окремого банку, так і банківської системи загалом. У своїй безпосередній діяльності будь-який банк використовує показники ліквідності банку двояко. З одного боку, він є лише показником вираження фінансового стану банку, а з іншого боку, він є своєрідним важелем для утримання співвідношення величини забезпечення зобов'язань та максимально можливого прибутку. При цьому раціональне управління ліквідністю є гарантією ефективності та прибутковості банку як в сучасних умовах, так і в довгостроковій перспективі.

Аналіз ліквідності банку є процесом дослідження чинників, які впливають на рівень його ліквідності в динаміці, який відносять до складової механізму управління ліквідністю банку. Це відбувається для виявлення відхилень від планових або нормативних значень та безпосереднього визначення впливу отриманих відхилень на діяльність банку загалом. Отримані обґрунтовані результати створюють основу для оцінки ризиків діяльності банку, прийняття правильних управлінських рішень та є підґрунтям для планування ефективної політики банку щодо залучення та розміщення фінансових ресурсів.

Для банківських установ України питання ефективного управління ліквідністю є одним з найбільш актуальних в умовах сьогодення. Такі фактори, як недостатня кількість платоспроможних позичальників, недостатній рівень довіри населення до банківської системи, ставлять перед українськими банками надзвичайно складні завдання. Стан ліквідності комерційного банку здебільшого визначається такими якісними чинниками, як структура та стабільність ресурсної бази і структура та якість портфеля активів.

Варто зауважити, що одним із найбільш вагомих зовнішніх чинників, що впливають на ліквідність банку, є політика Національного банку України, що здійснюється через систему державного нагляду і регулювання діяльності банків. З метою регулювання ліквідності банків НБУ з урахуванням поточної ситуації на грошовому ринку застосовує операції:

- з рефінансування (постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів овернайт, кредити рефінансування);
- репо (прямого репо, зворотного репо);
- з власними борговими зобов'язаннями (депозитні сертифікати овернайт та строком до 90 днів);
- з державними облігаціями України.

Зважаючи на череду повторюваних криз та нестабільний стан банківської системи, Національний Банк України прийняв рішення впровадити низку заходів з попередження таких банкрутств, які пов'язані зі стресовими ситуаціями в економіці й політичною нестабільністю в країні. Відповідно до рекомендацій Базельського комітету, угоди про асоціацію з ЄС та планів НБУ відповідно до імплементації законодавства ЄС в Україні триває запровадження нового етапу управління ризиком банківської ліквідності. Цей етап базується на нормах Директиви 2013/36/ЄС (CRD IV), Регламенту ЄС № 575/2013 (CRR) та Регламенту ЄС № 2015/61 і передбачає підвищення стійкості вітчизняних банків до короткострокових і довгострокових шоків ліквідності.

На основі опрацювання з міжнародними експертами, залученими в рамках технічної допомоги Світового банку та з банківською спільнотою України Національний Банк запровадив два нових нормативи ліквідності – норматив LCR та норматив NSFR. Метою запровадження нових вимог до ліквідності банків є сприяти стійкості банку до короткострокових та довгострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів; змусити банки постійно підтримувати буфер високоліквідних активів; здійснювати оцінку стану ліквідності банку на горизонті 30 днів. Більш наочно хронологію подій з переходу до нових нормативів ліквідності позначено на рис. 2.1.

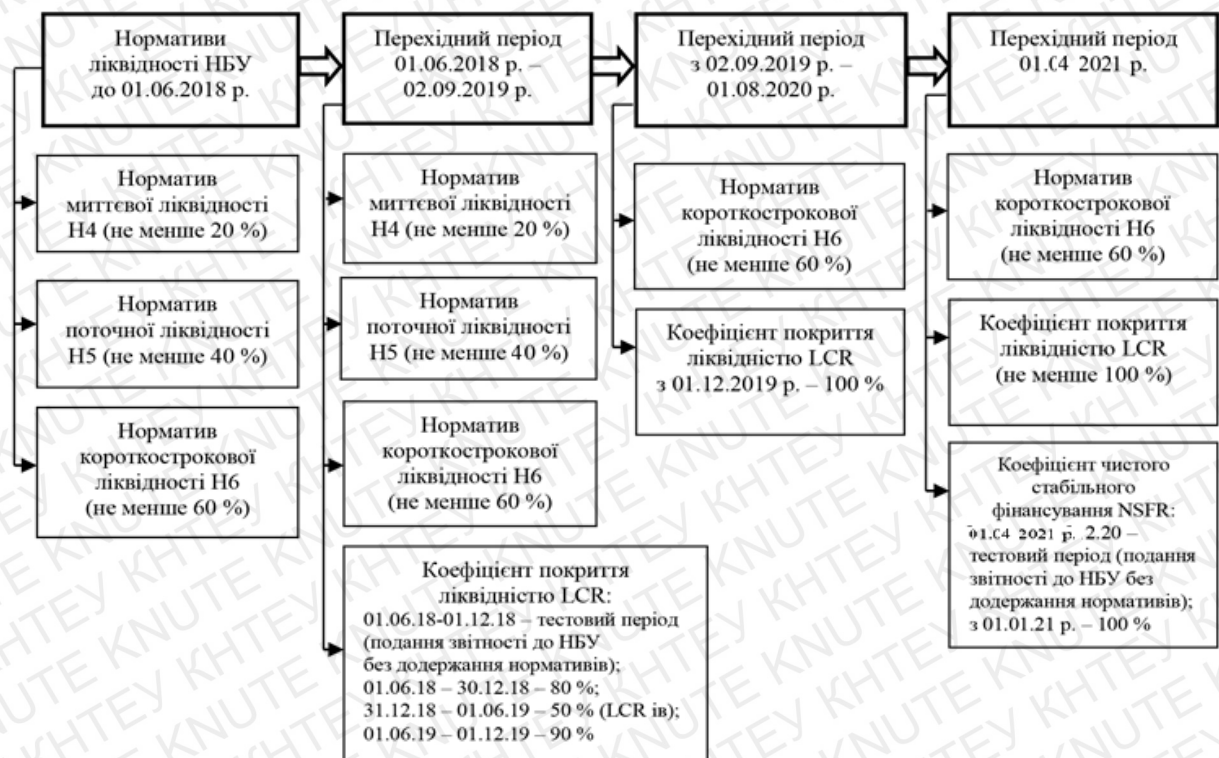

Рис. 2.1. Хронологія реформування нормативів ліквідності*

Примітка: [40]

Норматив LCR (Liquidity Coverage Ratio), або коефіцієнт покриття ліквідністю, вже запроваджений у 45 країнах світу. Це один із нормативів, розроблених Базельським комітетом у відповідь на кризу 2008 р. Він є частиною угоди Базель III.

Вже починаючи з 02.09.2019 р. Постановою Правління Національного банку України № 102 від 01.08.2019 р. були внесені зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні №368, згідно з якою нормативи миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5) були виключені, а замість них Постановою правління НБУ № 13 «Про введення коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» і рішенням правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 р., з 01 березня 2018 р. введено новий норматив ліквідності – LCR.

З 1 грудня 2018 року Національний банк затвердив розрахунок нормативу LCR як обов'язковий і зобов'язав банки розраховувати його щоденно як 30-денну середньоарифметичну ковзну величину.

Норматив LCR встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Значний відтік трапляється у банківській системі у кризових умовах. Згідно з нормами ЄС значення коефіцієнта LCR для банків встановлено на рівні 100 %. Це означає, що банк повинен мати досить коштів для покриття чистого відтоку впродовж 30 днів. Ключовими причинами цього заходу Національний банк України визнав необхідність удосконалення системи управління ризиками ліквідності в банках та підвищення ефективності регуляторних вимог, запровадження загальноприйнятих у світі підходів оцінки ліквідності, зрозумілих міжнародним інвесторам, а також виконання зобов'язання впровадити європейське законодавство.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) розраховується за формулою:

$$LCR = \frac{ВЛА}{ЧВ} \geq 100\% \quad (2.1)$$

де ВЛА – високоякісні ліквідні активи;

ЧВ – чистий відтік грошових коштів протягом 30 днів.

Коефіцієнт покриття ліквідності LCR моделює ліквідну позицію банку за умов реалістичного стресу на відміну від нормативу Н5, при розрахунку якого не враховується те, що не будуть повернуті всі депозити та не будуть погашені всі кредити. Це дозволить оперувати очікуваними майбутніми грошовими потоками, де різні складові мають різну вагу в залежності від їхньої ліквідності.

Для підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи Правління НБУ ухвалило другий пруденційний норматив для українських банків – коефіцієнт чистого стабільного фінансування або NSFR (англ. Net Stable Funding Ratio, NSFR), що відображає достатність довгострокової ліквідності у банку.

Головна мета NSFR – сприяти зниженню одного з системних ризиків для фінансової стабільності, пов'язаного з короткою строковістю фондування банків, збалансувати активи та пасиви банків за строками погашення, створити стимули для банків залучати депозити на довгострокові терміни та зменшити залежність від короткострокового фінансування.

NSFR визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік та розраховується як співвідношення між обсягом наявного стабільного фінансування (фондування), який розраховується на основі структури ресурсної бази банку залежно від її виду та терміновості із застосуванням так званих коефіцієнтів наявного стабільного фінансування, та обсягом необхідного стабільного фінансування, що визначається залежно від структури активів і позабалансових зобов'язань банку із застосуванням коефіцієнтів необхідного стабільного фінансування:

$$NSFR = \frac{\text{обсяг наявного стабільного фінансування}}{\text{обсяг необхідного стабільного фінансування}} \geq 100\% \quad (2.2)$$

де обсяг наявного стабільного фінансування – це сума складових пасивів (регулятивний капітал та зобов'язання), зважених на установлені Національним банком відповідні коефіцієнти, які відображають рівень їх стабільності; обсяг необхідного стабільного фінансування – це сума

складових активів та позабалансових зобов'язань, зважених на установлені Національним банком відповідні коефіцієнти, які характеризують їх ліквідність.

Від початку 2021 р. норматив NSFR став обов'язковим до виконання. Певний час чинний норматив короткострокової ліквідності (Н6) застосовуватиметься одночасно з NSFR, після чого його буде скасовано. Як і для нормативу LCR для NSFR Національним банком також передбачено перехідний період з поступовим підвищенням до 100%:

80% – з 1 квітня 2021 року;

90% – з 1 жовтня 2021 року;

100% – з 1 квітня 2022 року.

Норматив NSFR було запроваджено з 1 квітня 2021 року, його перший мінімальний рівень у 80% перевищили всі банки, крім одного (рис.2.2.).

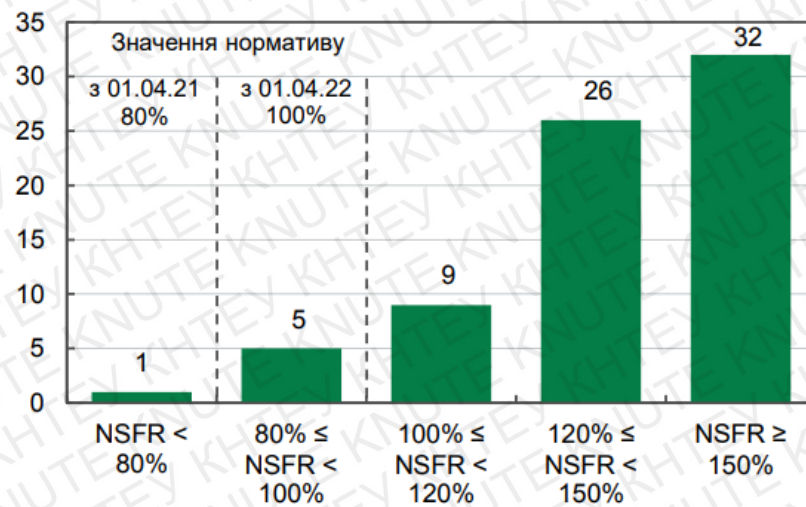

Рис. 2.2. Розподіл банків за розміром нормативу NSFR станом на 1 квітня 2021 року*

Примітка: [56]

Значення розрахунків нормативу NSFR демонструють, що всі банки станом на 21.09.2021 перевищують рівень нормативу NSFR у 90%, а 40% банків у 1,5 разів перевиконують значення нормативу в 100%.

Таким чином, показник чистого стабільного фінансування (NSFR) спрямований на обмеження надмірної залежності від великих джерел

фінансування в періоди надлишку ліквідності на ринку і сприяє більш точному оцінюванню ризику ліквідності з всіх балансових і позабалансових статтях.

Аналізуючи стан ліквідності банківської системи, варто відзначити, що ризик ліквідності є одним із основних ризиків фінансового сектору. За даними Звіту про фінансову стабільність НБУ за червень 2021р. ризик ліквідності не змінився і залишається на історично найнижчих значеннях. Цьому, зокрема, сприяє стрімке зростання вкладів населення.

Рис. 2.3. Карта ризиків фінансового сектору [56]

Індикаторами карти ризику ліквідності, розробленою НБУ, виступають LCRBB, Частка високоліквідних активів, Чисті кредити до депозитів, Очікувана зміна ризику ліквідності. НБУ оцінює ризики за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику. Оцінка відображає очікуваний стан на наступні 12 місяців [56].

Аналіз дотримання банками діючих нормативів ліквідності демонструє (додаток В), що станом на 01.11.2021 року всі банки дотримувались нормативних значень всіх діючих нормативів. При чому окремі банки суттєво перевищували нормативне значення. І це говорить скоріше не про ефективну політику, а про високий рівень ліквідності. Наприклад, при нормативному значенні нормативу короткострокової ліквідності 60%, у "АЛЬПАРІ БАНК" він становить 980%, у АТ "СКАЙ БАНК" - 226%, ПрАТ

"БАНК ФАМІЛЬНИЙ" - 416%. При цьому державні банки, банки з хорошою репутацією не мають такого перевищення, їх норматив коливається в межах 70-100%.

Значення нормативу LCR (вв) у більшості банків перевищує його нормативне значення у 100%, і суттєво, зокрема у таких банків як: АТ «АЛЬТБАНК» (456%), ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ" (419%), АТ «ОКСІ БАНК» (507%), АТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ» (511%), АТ «БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ» (921%), АТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» (593%), АТ «МОТОР БАНК» (536%), АТ «БАНК3/4» (560%), АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» (793%), АТ «БАНК АВАНГАРД» (679%). Проте особливо аномальними є значення цього нормативу у таких банків - АТ «АЛЬПАРІ БАНК» (10363%), АТ «СКАЙ БАНК» (1394%), АТ «БТА БАНК» (2420%), АТ «СБЕРБАНК» (2983%), АТ «УБРР» (1408%), АТ «БАНК СІЧ» (1070%). Частина з них має проблеми у діяльності, тому співвідношення між активними та пасивними статтями балансу має суттєвий дисбаланс, що призвело до таких значень.

Значення нормативу NSFR має не таке суттєве перевищення у банків, враховуючи встановлені вимоги до значення у 90%, найбільше відхилення мають ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ» (621%), АТ «БТА БАНК» (316%), АТ «ЮНЕКС БАНК» (308%), АТ «АЙБОКС БАНК» (643%), АТ «СІТІБАНК» (496%), АТ «СБЕРБАНК» (428%), АТ «Дойче банк ДБУ» (536%), АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» (423%), АТ «БАНК АВАНГАРД» (1785%), АТ «АЛЬТБАНК» (833%). Як бачимо, до банків, що значно перевищують норматив потрапили і банки іноземних банківських груп (які спеціалізуються на обслуговуванні корпоративних клієнтів – Сітібанк, Дойче банк ДБУ), банки які мають проблеми в діяльності через політичні моменти (Сбербанк), і банки, які мають цифровий напрямок діяльності (АЙБОКС, АЛЬТБАНК).

Спеціалізованим ощадним банкам також притаманне перевищення нормативів (табл..2.1), особливо LCR (і в національній, і в іноземній валюті), але це зумовлено специфікою їх діяльності – такі банки потребують більших

запасів ліквідності через особливості їх ключової клієнтської бази (домогосподарства), яка надто непрогнозована та схильна до панічних настроїв.

Таблиця 2.1

**Значення нормативів ліквідності спеціалізованих ощадних банків
України станом на 01.11.2021 р., %***

Банк	Системно важливі банки (Свб)	H6	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR
АТ "Ощадбанк"	Свб	72,53	296,66	175,55	186,94
АТ КБ "ПриватБанк"	Свб	91,51	253,52	255,89	152,12
АТ "А - БАНК"	Свб	83,03	363,37	171,39	111,94
АТ "Ідея Банк"		103,78	310,44	201,33	105,22
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	Свб	112,58	326,93	497,83	107,62
АТ "АЛЬФА-БАНК"	Свб	83,65	214,24	526,53	120,84
АТ "БАНК ФОРВАРД"		73,83	357,28	153,32	113,63

*Примітка: джерело - додаток В

Значення нормативів ліквідності по всіх банках України станом на 01.11.2021 наведені у Додатку В.

В таблиці 2.2. проаналізуємо загальну динаміку показників H4, H5, H6 по банківській системі за 2017-2021 роки.

Таблиця 2.2

Нормативи ліквідності банківської системи за 2017-2021рр., %*

Норматив	01.01. 2017 р.	01.01. 2018 р.	01.01. 2019 р.	01.01. 2020 р.	01.01. 2021 р.	01.11. 2021р.
H4 (не менше 20%)	60,79	55,55	68,66	Не розраховується		
H5 (не менше 40%)	102,14	108,08	99,12	Не розраховується		
H6 (не менше 60%)	92,09	98,37	93,52	94,35	86,82	89,30

Примітка: складено на підставі [36]

Аналіз показників ліквідності, що наведені у таблиці 2.2 свідчить, що банки України володіють значним запасом ліквідності, адже спостерігається значне перевищення показників ліквідності над нормативними значеннями. Наслідки таких запасів ліквідності по банківській системі є двобічними: з одного боку вони свідчать про стійкість банківської системи до «стресів», а з

іншого призводять до зниження прибутковості банків. Показник Н6 демонструє тенденцію до зниження в порівнянні з 2017 р. Таку ситуацію не можна вважати цілком позитивною, оскільки вона свідчить про те, що банки, намагаючись працювати більш виважено, вкладали свої кошти у високоліквідні активи, які фактично є менш дохідними, ніж активи з більшим строком вкладення.

Варто зазначити, що окрім нормативів ліквідності до системи регулювання ліквідності банків відносяться і операції, що здійснює НБУ. Відтак, це операції з підтримки ліквідності через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), шляхом проведення тендеру з підтримання ліквідності банків, шляхом проведення операцій своп, шляхом проведення операцій репо, а також операції з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів. Результати операцій НБУ наведені на рисунку 2.4.

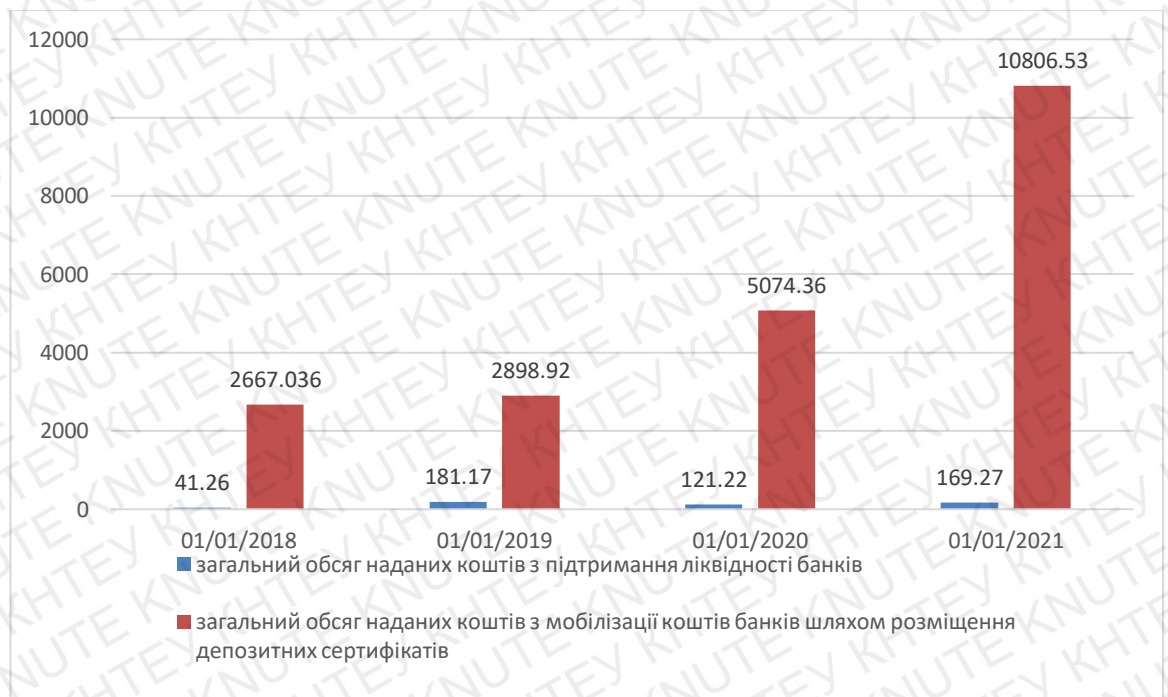

Рис.2.4. Обсяг операцій НБУ з регулювання ліквідності банків за 2018-2021рр., млн. грн.*

Примітка: розраховано автором на підставі даних НБУ

Як ми бачимо з рисунку 2.4 зростаючу тенденцію протягом всього періоду дослідження мають операції з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів. Загальний обсяг залучених коштів за цими операціями зростає щороку. Варто відзначити, також що серед операцій з підтримки ліквідності банків НБУ здійснює тільки операції з рефінансування та проведення тендерів з підтримання ліквідності банків. Операції СВОП та РЕПО за весь період дослідження не проводилися.

В таблиці 2.3. наводимо загальні обсяги наданих та залучених коштів НБУ для регулювання ліквідності банків за період з 2018 по 2021 рік.

Таблиця 2.3.

Загальні обсяги коштів для регулювання ліквідності банків з 2018 по 2021рр. (млрд. грн.)*

Період	Загальний обсяг наданих коштів з підтримання ліквідності банків (млрд. грн.)	Загальний обсяг залучених коштів з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів (млрд. грн.)
01.01.2018	41,26	2667,036
01.01.2019	181,17	2898,92
01.01.2020	121,22	5074,36
01.01.2021	169,27	10806,53
01.12.2021	78,53	11989,05

*Примітка: розраховано автором на підставі даних НБУ

З вищенаведених даних таблиці 2.3 бачимо, що станом на 01.12. 2021 року значення показників обсягу коштів з підтримки ліквідності є зростаючими, особливо це стосується обсягів залучених коштів з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів. Загальний обсяг наданих коштів з підтримання ліквідності банків також демонструє позитивну динаміку. Так як у 2018 році цей показник становив 41,26 млрд.грн, а станом на 01.12.2021 вже становить 78,53 млрд.грн.

Проведений аналіз засвідчує активну діяльність НБУ щодо регулювання ліквідності вітчизняних банків та їх підтримки.

Вже сьогодні можна оцінити зворотній зв'язок та позитивні ефекти від запровадження нових нормативів ліквідності для окремих банків та банківської системи загалом, зокрема:

- всі зобов'язання перед клієнтами виконуються банками в повному обсязі;
- банки витримують значний запас високоякісних ліквідних активів та виконують норматив ліквідності із запасом;
- регулятором запроваджено інструмент довгострокового рефінансування;
- збільшено частоту операцій та подовжено термін кредитів рефінансування.

Зважаючи на проведені дослідження слід відмітити певний перелік викликів та проблемних питань, що постають перед банківською системою і регулятором в сьогоднішніх умовах, що і надалі ускладнюються пандемією COVID-19, а саме: погіршення умов залучення фінансування у зв'язку із введенням карантинних обмежень, погіршення настроїв клієнтів збільшує ризик відтоку коштів, пригнічення економіки звужує обсяги кредитування господарюючих суб'єктів та ін.

Для адаптації банківських установ до нових вимог регулятора щодо рівня ліквідності необхідно:

- дотримуватись нових нормативів ліквідності;
- оцінити вплив нових нормативів ліквідності на прибутковість і зрозуміти, як вони будуть враховані в ключових бізнес-процесах банку;
- розробити нову стратегію, яка дозволить вирівнювати частки високоліквідних активів у структурі активів банку;
- запроваджувати диференційовані ставки з короткострокових та довгострокових вкладень з метою оперативного впливу на зміни у структурі доходів;
- вдосконалити депозитну політику банку в контексті стимулювання довгострокових вкладів фізичних осіб;

- оцінити стратегію ліквідності банку та адаптувати її відповідно до нових вимог;
- визначити систему індикаторів моніторингу рівня ліквідності в контексті їх відповідності новим вимогам;
- обрати інструментарій оцінки ризику ліквідності (стрес-тестування);
- здійснювати прогнозування грошових потоків.

Отже, ліквідність виступає однією з найважливіших якісних характеристик діяльності банку, що свідчить про надійність та стійкість його функціонування. За результатами аналізу сучасного стану та оцінки діючих нормативів ліквідності було встановлено, що хоч і показники ліквідності банків України показують позитивну динаміку, але управління ліквідністю банків потребує вдосконалення. З карти ризиків НБУ бачимо, що ризик ліквідності не змінюється і залишається на історично найнижчих значеннях серед інших ризиків (серед інших видів ризиків є ризики, що знизилися, зокрема кредитний ризик корпоративного сектору, макроекономічний ризик).

Виходячи з даних нормативів ліквідності банківської системи бачимо позитивні зрушення, але така ситуація може бути обумовлена тим, що банки, намагаючись працювати більш виважено, вкладали свої кошти у високоліквідні активи, які фактично є менш дохідними, ніж активи з більшим строком вкладення.

Впровадження та дотримання загальноприйнятих у світовому фінансовому просторі нормативів ліквідності сприятиме наближенню вітчизняного банківського регулювання та нагляду до європейських стандартів, підвищенню конкурентоздатності та привабливості вітчизняних банків для іноземних інвесторів, удосконаленню системи управління ліквідністю банку та посиленню ефективності функціонування банківської системи України загалом.

2.2. Дослідження індикаторів ліквідності АТ КБ «Приватбанк»

Об'єктом нашого дослідження виступає АТ КБ «ПриватБанк».

АТ КБ «ПриватБанк» (далі - Банк) є універсальним Банком, що належить державі. Фокусом діяльності банку є роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та працює в корпоративному секторі.

Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Станом на 31 грудня 2020 року Банк має 26 філій і 1 690 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі [39].

Розглянемо основні фінансові показники АТ КБ «ПРИВАТБАНК» (табл.2.4, Дод. А-Г).

Таблиця 2.4.

Фінансові показники АТ КБ «Приватбанк» 2019-2021рр., млн.грн.*

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення в динаміці 2020-2019рр, -+	Відхилення в динаміці 2021-2020рр. -+
Процентні доходи	30754	33841	33563	3087	-278
Процентні витрати	14002	14174	11961	172	-2213
Чистий процентний дохід	16752	19657	21602	2905	1945
Комісійні доходи	19590	24575	27649	5085	3074
Комісійні витрати	4402	6386	8888	1984	2502
Прибуток/(збиток)	12798	32669	24302	19871	-8367

*Примітка: складено на підставі [37]

Аналіз основних фінансових показників банку демонструє, що прибуток АТ КБ «Приватбанк» зменшився в 2021 році на 8367 млн.грн., це може бути обумовлене впливом пандемії COVID-19 та підвищеними ризиками, пов'язаними з ним.

За період з 01.01.2019 по 01.01.2021 ключові балансові показники АТ

КБ «Приватбанк» зазнали наступних змін:

Власний капітал Банку зменшився на 21,11%: з 54,529 млрд. грн. станом на 01.01.2021 до 43,017 млрд. грн. станом на 01.07.2020. Впродовж вказаного періоду аналізу АТ КБ «ПРИВАТБАНК» не нарощував статутний капітал: станом на 01.31.2020 його обсяг залишався на рівні 206,060 млрд. грн. [43].

Кредитний портфель Банку за підсумками першого півріччя 2021 року скоротився на 5,53%: з 59,544 млрд. грн. станом на 01.01.2021 до 56,250 млрд. грн. станом на 01.31.2021. Водночас портфель інвестиційних цінних паперів АТ КБ «Приватбанк» за період з 01.01.2019 по 31.12.2020 виріс на 26,10% до 191,872 млрд. грн., а його частка в активах Банку збільшилась на 9,87 п.п. до 59,00%. [43]

Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів в активах АТ КБ «АТ КБ «Приватбанк» станом на 31.12.2020 порівняно з 01.01.2021 зменшився на 6,96% до 42,698 млрд. грн., а їхня частка в структурі активів Банку скоротилась на 1,69 п.п. до 13,13%. [43]

Впродовж 2020 року АТ КБ «АТ КБ «Приватбанк» в повному обсязі погасив заборгованість перед НБУ в балансі Банку була відсутня вказана стаття зобов'язань. Обсяг заборгованості АТ КБ «АТ КБ «Приватбанк» перед НБУ складав 2,370 млрд. грн. і за підсумками 2021 року вона зменшилась на 69,30%. Також за 2019 рік обсяг заборгованості Банку перед НБУ зменшився на 21,35%, за 2019 рік - на 20,79%, а за 2021 рік – на 31,32%. [43].

Банк мав достатньо ліквідності для погашення даної заборгованості, а необхідність її підтримки носила технічний характер. Таким чином, АТ КБ АТ КБ «Приватбанк» вкотре продемонстрував свою здатність виконувати прийняті на себе зобов'язання [43].

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» відноситься до системно важливих банків країни. Для системно важливих банків діють підвищені вимоги, покликані забезпечити додатковий запас їх стійкості.

По-перше, додатково до нормативного значення достатності

основного капіталу вони мають сформувати буфер системної важливості, який почав діяти з 1 січня 2021 року і залежить від значення показника системної важливості банку: буфер системної важливості становить 2% для ПриватБанку.

По-друге, ці банки повинні розробити плани відновлення діяльності згідно вимог Національного банку. Такі плани покликані швидко стабілізувати роботу системно важливих установ в умовах кризи.

По-третє, системні банки мають виконувати посилений норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) - не більше ніж 20% (для банків, що не є системно важливими його встановлено на рівні 25%).

Проаналізуємо нормативні значення показників діяльності АТ КБ «Приватбанк». В 2021 році АТ КБ «Приватбанк» суттєво наростив регулятивний капітал (Н1): станом на 01.07.2021 його обсяг досяг 43,014 млрд. грн., що більш ніж у 177 разів перевищило встановлене НБУ граничне значення. Станом на 03.08.2021 регулятивний капітал Банку (Н1) складав 43,053 млрд. грн. Таким чином, в першому півріччі 2021 року АТ КБ «Приватбанк» сформував дуже великий запас за нормативом Н1. [43]

Динаміка регулятивного капіталу Банку (Н1), в свою чергу, позитивно відобразилась на динаміці нормативів Н2 та Н3, обумовивши їхнє зростання. Так, норматив адекватності регулятивного капіталу АТ КБ «Приватбанк» (Н2) за період з 2020 по 2021 виріс на 13,94 п.п. до 28,09%, що на 18,09 п.п. перевищило встановлений НБУ граничний рівень. Станом на 01.08.2021 Н2 Банку склав 28,67%, що на 18,67 п.п. перевищило встановлене регулятором граничне значення, а також було на 7,15 п.п. більше ніж середньо-ринковий показник [43].

Норматив достатності основного капіталу АТ КБ «Приватбанк» (Н3) станом на 2021 порівняно з 2020 збільшився на 6.93 п.п. і склав 14.06%, що на 7.06 п.п. перевищило встановлене НБУ граничне значення (на рівні 7%), але було на 1,40 п.п. менше, ніж середній показник даного нормативу по

банківській системі України. Станом на 01.11.2021 НЗ Банку склав 14.30%, що на 7.3 п.п. перевищувало встановлене регулятором граничне значення, але було на 0,76 п.п. менше, ніж середньо-ринковий показник[43].

Таким чином, станом на початок 01.11.2021 року АТ КБ «Приватбанк» сформував та підтримував дуже великий запас за нормативами капіталу (Н1, Н2 та Н3), що позитивно впливає на його кредитний рейтинг.

Проаналізуємо значення нормативів ліквідності АТ КБ «Приватбанк» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

**Значення нормативів ліквідності АТ КБ «Приватбанк» за період з
01.03.2018-01.11.2021рр., %***

Показник	Норм. Знач.	01.03. 2018р	01.01. 2019р	01.01. 2020р.	01.01. 2021	01.11. 2021
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	>20	37,41	43,46	не розраховувався		
Норматив поточної ліквідності (Н5)	>40	153,98	141,98	не розраховувався		
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	>60%	97,54	97,74	100,41	92,92	91,51
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{вв})	>100%	-	-	268,26	278,23	253,52
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ів})	>100%	-	-	307,71	218,18	255,89
NSFR	>100%	-	-	-	-	152,12

*Примітка: дані НБУ та статистичної звітності Банку

Як ми бачимо з таблиці 2.5 значення нормативів ліквідності АТ КБ «Приватбанк» за період з 2018-2021рр. перевищують нормативні значення, тобто банк цілком дотримується необхідного рівня ліквідності (рис. 2.5).

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) зменшився на 6,03 п.п.: з 97,54% до 91,51, але таке зниження не є суттєвим. Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{вв}) знизився з 268,26% у 2020 році до 253,52% 01.11.2021р., але значення показника все одно в 1.5 рази перевищує нормативне. Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR_{ів}) скоротився з 307,71% до 255,89% [43-44].

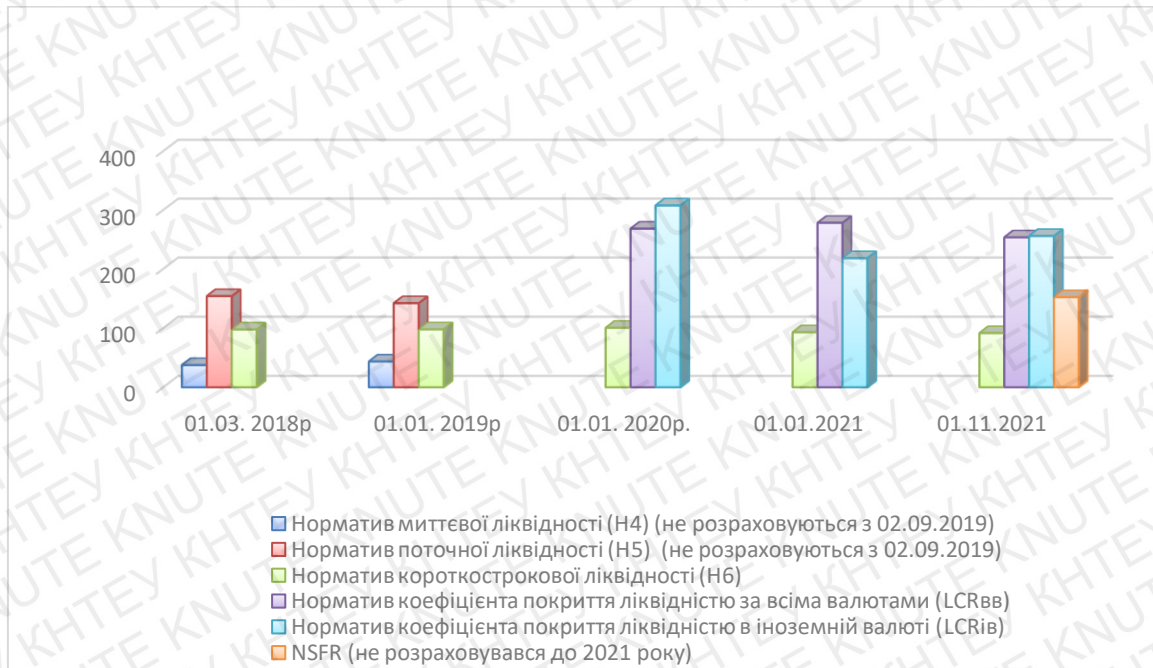

Рис. 2.5. Показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» 2018-2021рр., %*

Примітка: дані НБУ та статистичної звітності Банку

Таким чином, станом на 01.11.2021 року АТ КБ «Приватбанк» підтримував хороший запас ліквідності, на що вказують відповідні нормативи Банку. Високі показники нормативів LCR_{вв} та LCR_{ів} свідчать про те, що Банк сформував вагомий запас ліквідності для покриття відтоку коштів клієнтів протягом 30 днів в умовах реалізації стрес-сценарію. NSFR має високий показник, що значно перевищує нормативне значення.

Рівень ліквідності АТ КБ «Приватбанк» та відповідно його фінансовий стан заслуговують на позитивну оцінку, а його динаміка обумовлена впливом об'єктивних факторів, пов'язаних із запровадженням карантинних обмежень, і відповідає загальним тенденціям у банківській системі України. АТ КБ «Приватбанк» є стратегічним інтересом Держави Україна, що забезпечує

Банку високий рівень зовнішньої підтримки. Хоча враховуючи певні загрози, притаманні економіці України на сучасному етапі її розвитку, Банку притаманні певні ризики, що можуть ставити під загрозу його стабільність в довгостроковій перспективі. Керівництво Приватбанку стежить за станом розвитку поточної ситуації з розповсюдженням коронавірусу та карантинних обмежень і вживає відповідних заходів, за необхідності, для мінімізації будь-яких негативних наслідків, наскільки це є можливим. Подальший негативний розвиток подій під впливом макроекономічних умов може негативно вплинути на фінансовий стан та результати діяльності Банку у такий спосіб, що наразі не може бути визначений. Цим обумовлюється гостра необхідність удосконалення регулювання ліквідності банків на мікро- та макрорівнях.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ

БАНКІВ

3.1. Удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків України

Базельський комітет з банківського нагляду розробив ряд принципів управління окремим видами ризиків, в тому числі і Принципи ефективного управління ліквідністю у банківських установах (2000р.). Ці принципи визначають наступне:

1. Банк повинен мати погоджену стратегію повсякденного управління ліквідністю. Ця стратегія повинна застосовуватись по всій організації.
2. Рада директорів повинна схвалити цю стратегію та важливі положення, що відносяться до управління ліквідністю.
3. Банк повинен мати управлінську структуру для ефективної реалізації стратегії ліквідності, яка повинна постійно залучати членів вищого керівництва.
4. Банк повинен мати адекватні інформаційні системи для вимірювання, контролю та звітування щодо ризику ліквідності.
5. Банк повинен встановити процес постійного вимірювання та моніторингу чистих потреб у фінансуванні.
6. Банк повинен аналізувати ліквідність застосовуючи сценарії «а що коли».
7. Банк має періодично переглядати свої відносини з власниками зобов'язань щодо підтримки диверсифікації зобов'язань та зусиль щодо забезпечення своєї спроможності продавати активи.

8. Банк повинен мати антикризові плани, що розглядають стратегію владнання криз ліквідності та містять процедури вирішення проблеми недостатності грошових потоків у непередбачених ситуаціях.

9. Банк повинен мати систему вимірювання, моніторингу та контролю своїх валютних позицій у основних валютах, визначати прийнятну валютну позицію та стратегію управління для кожної валюти окремо.

10. Банк повинен мати адекватну систему внутрішнього контролю над процесом управління ризиком ліквідності.

На наш погляд, такі принципи, запропоновані Базельським комітетом, мають впроваджуватися в усіх вітчизняних банках з метою ефективного управління ризиком ліквідності. Крім того, банкам рекомендується розширити перелік таких принципів з урахуванням специфіки та особливостей їх діяльності, спектру послуг, ключового клієнтського сегменту та інших параметрів діяльності.

Зарубіжна практика управління ліквідністю банків подібно вітчизняній практиці використовує метод закріплення окремих пасивів залежно від їх строковості за визначеними статтями активів з огляду на їх ліквідність на основі дотримання визначеного співвідношення в активах і пасивах. Однак, в цілому, методологія аналізу ліквідності банківських установ в зарубіжних країнах значно відрізняється від вітчизняної практики. У зарубіжній практиці за ознакою ліквідності всі активи поділяються на:

- первинні резерви, до яких належать касова готівка і кошти на кореспондентському рахунку в центральному банку;
- вторинні резерви, до яких відносяться високоліквідні цінні папери, що призначені для продажу; цей вид активу доповнює первинний резерв у разі недостатності його ліквідних засобів;
- позички та інші цінні папери, ліквідність яких нижча, ніж у попередніх двох видах активів.

Для ефективного управління ліквідністю закордоном розробили певні вимоги до структури активів. Оптимальними для забезпечення стабільності,

ліквідності і платоспроможності банку в різних країнах вважаються такі норми окремих видів активів:

1. Сполучені Штати Америки:

- первинні резерви (стосовно депозитів) – не менше 5–10 %;
- первинні і вторинні резерви (стосовно депозитів) – не менше 10–15 %;
- позички (стосовно активів) – не більше 65 %.

2. Японія: ліквідні активи (первинні і вторинні резерви) стосовно депозитів – 30 %;

3. Франція:

- ліквідні активи (активи з терміном погашення в найближчі 30 днів) стосовно зобов'язань до запитання і терміном погашення в найближчі 30 днів – 100 %;
- співвідношення суми активів, розміщених строком на 3 місяці, і суми депозитів до повернення, строкових депозитів та інших ресурсів, залучених на 3 місяці, – не менше 60 %.

В певних розвинених країнах світу, наприклад у США, управління ризиком ґрунтується на визначенні недостачі або надлишку ліквідності. Для цього усю суму активів за певний період порівнюють із сумою пасивів відповідного періоду, дефіцит або надлишок ліквідності визначають за періодами і наростаючим підсумком. Наступним етапом аналізу є співставлення суми дефіциту чи надлишку з граничним рівнем, що визначив банк. Тобто йдеться про геп-аналіз, який використовується комерційними банками України для управління ризиком ліквідності. У багатьох зарубіжних країнах, показники ліквідності банків розраховуються за співвідношенням активних і пасивних статей балансу, згрупованих за строками, і є обов'язковими для виконання всіма банками (Японія, Франція, Великобританія, Росія, Німеччина). Проте, у деяких країнах, наприклад у США, немає обов'язкових нормативів ліквідності, і банки самостійно вирішують дану проблему. Але органи банківського нагляду постійно

здійснюють контроль за станом ліквідності і оцінюють якість управління нею в ході перевірок на місцях за рейтинговою системою «CAMEL», де ліквідність розглядається як один з найважливіших показників діяльності. З огляду на винятково важливу роль ліквідності в життєдіяльності банків та підтримці рівноваги банківської системи в цілому в багатьох країнах органами банківського нагляду та законодавством передбачено встановлення норм ліквідності. Банки зобов'язані підтримувати показники ліквідності не нижчими від певного рівня (норми), що визначається з урахуванням нагромадженого досвіду та конкретних економічних умов у країні.

Запозичення іноземного досвіду щодо управління ліквідністю банків, на наш погляд, абсолютно позитивно вплине на підвищення ефективності механізму регулювання ліквідності вітчизняних банків, а отже адаптація таких положень у вітчизняній практиці є каталізатором покращення ситуації з ліквідністю банківських установ в Україні.

Крім того, хочемо відзначити вплив ряду чинників на динаміку рівня ліквідності вітчизняних банків, які варто було б тримати під контролем органів нагляду та регулювання (рис. 3.1.). Це чинники впливу, які виникають конкретно в банківській установі, так і чинники, які є не контрольованими зі сторони банків. Значний вплив на ліквідність має стан економіки країни. Нестабільний стан економіки викликає недовіру клієнтів та інвесторів щодо банківського сектору, що призводить до відтоку депозитів з банків та до послаблення ліквідності.

Рис. 3.1. Чинники впливу на динаміку рівня ліквідності банків*

Примітка: на підставі [54]

Для виконання всіх зобов'язань, банки постійно підтримують на достатньому рівні ліквідність, забезпечують оптимальне співвідношення між залученими та власними коштами та формують структуру активів задля збільшення частки високоякісних активів.

Ліквідність є одним із основних показників захищеності клієнтів, а також є умовою надійної та ефективної роботи банку. Держава в особі Національного банку України регулює ліквідність банків шляхом встановлення нормативів. Виходячи з аналізу ліквідності банків в Україні, можна зробити висновок, що в цілому стан ліквідності банків протягом досліджуваного періоду залишається стабільним, але передбачити та спрогнозувати можливі сплески рівня ліквідності банків є досить складно. Таким чином очевидним є необхідність системного регулювання ліквідності банків та удосконалення стратегій банків щодо регулювання їх ліквідності.

3.2. Шляхи зміцнення ліквідності АТ КБ «Приватбанк»

З метою підвищення ефективності управління ліквідністю банків, вважаємо за доцільне, розробляти в банках окремі антикризові стратегії по управлінню їх ліквідністю. Розробка та вибір антикризової стратегії по управлінню ліквідністю є основою для формування плану заходів з антикризового управління ліквідністю. Для того, щоб він був не просто формалізованим документом, а ефективним превентивним інструментом антикризового управління, необхідним є врахування всіх важливих параметрів кризи ліквідності та можливості їх подолання.

Виділимо наступні види антикризових стратегій по управлінню ліквідністю банків (табл.. 3.1).

Таблиця 3.1.

Антикризові стратегії управління ліквідністю банків*

Параметри	Назва стратегії		
	Обмеженого росту	Скорочення	Зростання
Зміст	Скорочення обсягів вибуття коштів, у т.ч. за рахунок встановлення мораторію на зростання активів та стимулювання надходжень коштів за рахунок наявних джерел фінансування і використання резервів ліквідності.	Скорочення обсягів вибуття за рахунок встановлення мораторію на зростання активів стимулювання надходжень коштів за рахунок всіх можливих джерел фінансування, у т.ч. від власників і НБУ, продаж активів.	Підтримка досягнутого рівня фінансової рівноваги у тривалому періоді.
Момент впровадження	Докризова ситуація чи стан легкої кризи / криза, наближена до системної.	Ситуація глибокої кризи, фінансова катастрофа/ системна криза ліквідності.	Подолання кризи ліквідності.
Мета	Подолання стійкого дефіциту ліквідності.	Подолання хронічного дефіциту ліквідності і неплатоспроможності.	Забезпечення стійкого росту банку у довгостроковому періоді.
Період застосування	Середньостроковий	Короткостроковий	Середньостроковий
Режим функціонування банку	Режим антикризового управління ліквідністю.	Режим антикризового управління ліквідністю.	Режим звичайної діяльності (вихід із кризи).

Примітка: доповнено автором на основі джерела [4]

Клієнтам банку досить важко «уловити» симптоми кризи, що насувається, зважаючи на відсутність достатньої інформації, але органи регулювання, аналітики та менеджмент банку на основі звітності про діяльність банку здатні виявити симптоми кризи вже на ранній стадії його розвитку і прийняти необхідні антикризові заходи. Тому розробка і

впровадження антикризової стратегії по управлінню ліквідності банку сприятиме швидкому реагуванню на виникнення можливих проблем з ліквідністю та реалізації необхідних превентивних заходів, що допоможуть уникнути погіршення ситуації з рівнем ліквідності та нівелювати можливі ризики.

За результатами проведеного дослідження у розділі 2 визначено, що АТ КБ «ПриватБанк» має міцний запас ліквідності відповідно до значень його нормативів. Для підвищення ефективності механізму забезпечення ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» в сучасних умовах необхідним є вдосконалення методичного підходу до розрахунку рівня ризику ліквідності, для чого пропонуємо використовувати систему індикаторів для визначення рівня ризику ліквідності.

Індикатор допустимого рівня ризику ліквідності (ІДР) – це показник, яким банк може визначати допустимий для себе рівень ризику ліквідності. ІДР виражається в грошових одиницях та визначає розмір накопиченого негативного розриву ліквідності строком до року, який банк вважає для себе прийнятним відповідно до потреб бізнесу, планів розвитку та вимог НБУ.

ІДР має розраховуватися в національній, істотних іноземних валютах та в гривневому еквіваленті за наступним алгоритмом:

1. розрахунок вихідних та вхідних грошових потоків згідно з даними платіжного календаря (у відповідній валюті або еквіваленті);
2. групування грошових потоків за сегментами до 1-го, 3-х, 6-ти, 9-ти місяців, до 1-го року, 2-х, 3-х та більше 3-х років;
3. формування звіту про кредитові обороти за депозитними рахунками за останні п'ять років. Ці обороти визначають обсяги депозитних ресурсів, що надходили як на основі укладених нових договорів, так і договорів, що переоформлялися після закінчення строку дії;
4. розрахунок ІДР за формулою :

$$\text{ІДР} = \bar{K} \times (1 - \sigma\{\bar{r}_i\}) \times (1 - R) \quad (3.1)$$

де – К середній приплив депозитних ресурсів за останні шість місяців до дати розрахунку;

$K = \{K_1, K_2, \dots, K_n\}$ – приплив депозитних ресурсів на підставі даних за п'ять років до дати розрахунку;

$r_i = \frac{K_i - K_{i-1}}{K_{i-1}}$ – темп зростання припливу депозитів в i - тому місяці;

i – нормоване значення темпів зростання в i - тому місяці;

$\sigma\{\bar{r}_i\}$ – середньоквадратичне відхилення темпів зростання припливу депозитів за 5 років;

R – коефіцієнт обов'язкового резервування.

АТ КБ «ПриватБанк» при необхідності для згладжування розривів ліквідності має змогу використовувати стратегію покупної ліквідності за принципом мінімізації витрат при погашенні дефіциту ліквідності через залучення ресурсів (таблиця 3.2.).

Таблиця 3.2

Зменшення дефіциту ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» через стратегію покупної ліквідності

Джерела погашення дефіциту ліквідності	Методи зменшення дефіциту ліквідності	Підрозділ, доцільно додати операції
Міжбанківські кредити	Укладання нових кореспондентських угод; наявність необхідного обсягу коштів в якості застави; укладання нових договорів МБК; розширення списку контрагентів; збільшення обсягу і тривалості дії кредитних ліній;	Комітет з управління активами та пасивами
Рефінансування банку НБУ	Попереднє укладання договору і додаткових угод; підтримка необхідної кількості цінних паперів, вільних від застави	Комітет з управління активами та пасивами; управління цінних паперів
Забезпечення стійкості депозитних ресурсів	Робота з клієнтами, що знаходяться на розрахунково-касовому обслуговуванні; розширення клієнтської бази;	Маркетинговий та PR – комітет. Комітет з питань продуктів та тарифів

Крім того, АТ КБ «ПриватБанк» також можливо провести мобілізацію активів. Для цього доцільно сформувавши комплекс заходів щодо поліпшення їх якості, в тому числі відновлення непрацюючих кредитів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Методи мобілізації активів

Активи	Методи мобілізації активів	Відповідальний	Підрозділ, що відповідає за операції
Непрацюючі кредити	активні зусилля, спрямовані на отримання коштів за непрацюючими кредитами: добровільне врегулювання з позичальниками; продаж кредитів на вторинному ринку; звернення стягнення на заставне майно, його прогнозований продаж, проведення фінансових реструктуризацій, тощо	Перший заступник Голови Правління	Комітет з управління портфелем проблемних кредитів за ознакою пов'язаності з попередніми власниками та керівниками банку. Кредитний комітет
Міжбанківські кредити	зміна графіку повернень кредитів, там де це можливо, з достроковим поверненням		Комітет з управління активами та пасивами
Цінні папери	продаж державних цінних паперів		Управління цінних паперів

Таким чином, запропонована система індикаторів для визначення рівня ризику ліквідності та заходи щодо врегулювання дисбалансів з використанням покупної та накопиченої ліквідності, мобілізації активів повинні підвищити ефективність механізму забезпечення ліквідності АТ КБ «ПриватБанк». Основними внутрішніми факторами, що потенційно можуть негативно вплинути на рівень ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» є: значна частка проблемної заборгованості, чутливість пасивів до зміни процентних ставок через високу частку короткострокових пасивів, дисбаланс активів і пасивів за строками в національній валюті; значна доларизація зобов'язань.

Результати дослідження рівня ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» свідчать, що в поточний момент він має достатній рівень ліквідності, що підтверджується виконанням всіх нормативів, встановлених НБУ, зі значним перевищенням. При цьому в контексті факторів впливу на ліквідність для нього притаманні ті ж самі загрози, що й для банківської системи в цілому. У зобов'язаннях банку на ліквідність негативно впливає переважання

короткострокових джерел ресурсів, залучених переважно від фізичних осіб на поточні рахунки. В активах банку на ліквідність негативно впливає значна частка непрацюючих кредитів, що спричиняє загрози для вхідних грошових потоків. Загрозу для ліквідності також становлять значні дисбаланси між активами та пасивами у періоді до одного року. Зазначені негативні фактори компенсуються достатнім обсягом сформованих буферів ліквідності у вигляді цінних паперів зі строком погашення більше одного року та наявністю буферу покупної ліквідності через укладену рамкову угоду з НБУ.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було досліджено механізм регулювання ліквідності банків. За результатами теоретико-практичного дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Дослідження наукових поглядів вчених дозволило зробити висновок, що термін “ліквідність” є багатозначною категорією. Більшість науковців вважають, що ліквідність - це здатність кредитної установи погашати свої фінансові зобов'язання. Однак, із розвитком кредитних відносин між банками та клієнтами, виникають нові банківські послуги пов'язані і з виникненням кредитних зобов'язань, які можуть виникнути в майбутньому, тобто наданні позичальникам кредитних коштів. Отже, ліквідність банку розглядається, як здатність банку своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання та готовність задовільнити будьяку потребу клієнтів у грошових коштах в необхідний для них час.

У зарубіжній літературі банківську ліквідність розглядають як запас, або потік. Так, ліквідність як запас відображає рівень можливості банку щодо виконання своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами на певний момент часу шляхом трансформації дохідних активів у грошові кошти, які можуть бути використанні для погашення зобов'язань перед клієнтами. Ліквідність як потік – це не тільки можливість банку трансформувати дохідні активи у високоліквідні, але й залучення додаткових грошових коштів на грошовому ринку, тобто дана категорія відображає стан ліквідності в майбутньому.

Ліквідність банківської системи розглядається науковцями як це здатність центрального банку та комерційних банків виконувати свої зобов'язання перед міжнародними валютно-фінансовими установами, державою в особі державних органів та підприємств, а також вкладників, кредиторів, а також спроможність залучати додаткові грошові кошти в суб'єктів економічних відносин на зовнішніх та внутрішніх ринках з метою задоволення потреб інших суб'єктів у грошових коштах.

2. За результатами практичного дослідження ми визначили, що в сучасних умовах для банківської системи України наявний профіцит ліквідності. При забезпеченні ліквідності банків слід зважати на наявні загрози зовнішнього походження, реалізація яких може призвести до виникнення кризи ліквідності: глобальні макроекономічні ризики; можливість розгортання кризових явищ в економіці України через вплив стану світової економіки та наслідків запровадження карантинних обмежень; політичний та соціальний ризики.

Основними внутрішніми факторами, що потенційно можуть негативно вплинути на рівень ліквідності банків України, є: значна частка проблемної заборгованості; чутливість пасивів до зміни процентних ставок через високу частку короткострокових пасивів. Отже, ліквідність виступає однією з найважливіших якісних характеристик діяльності банку, що свідчить про надійність та стійкість його функціонування.

3. Результати аналізу показників ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» свідчать, що в поточний момент він має міцний запас ліквідності, що підтверджується виконанням всіх нормативів, встановлених НБУ зі значним перевищенням – Н6, LCR та NSFR. При цьому в контексті факторів впливу на ліквідність для нього притаманні ті ж самі загрози, що й для банківської системи в цілому. У зобов'язаннях банку на ліквідність негативно впливає переважання короткострокових джерел ресурсів, залучених переважно від фізичних осіб на поточні рахунки. В активах банку на ліквідність негативно впливає значна частка непрацюючих кредитів, що спричиняє загрози для вхідних грошових потоків. Загрозу для ліквідності також становлять значні дисбаланси між активами та пасивами у періоді до одного року. Зазначені негативні фактори компенсуються достатнім обсягом сформованих буферів ліквідності у вигляді цінних паперів зі строком погашення більше одного року та наявністю буферу покупної ліквідності через укладену рамкову угоду з НБУ.

Високі показники нормативів LCR_{вв} та LCR_{ів} свідчать про те, що АТ КБ «ПриватБанк» сформував вагомий запас ліквідності для покриття відтоку коштів клієнтів протягом 30 днів в умовах реалізації стрес-сценарію. NSFR має високий показник, що перевищує нормативне значення.

4. В третьому розділі роботи визначено напрями удосконалення інструментів регулювання ліквідності банків з урахуванням практики іноземного досвіду управління ліквідністю банків. Ступінь дослідження проблематики перш за все обумовлений необхідністю адаптації вітчизняної банківської системи до міжнародних вимог Базельського комітету з банківського нагляду, які висвітлені у відповідних його документах. Впровадження та дотримання загальноприйнятих у світовому фінансовому просторі нормативів ліквідності сприятиме наближенню вітчизняного банківського регулювання та нагляду до європейських стандартів, підвищенню конкурентоздатності та привабливості вітчизняних банків для іноземних інвесторів, удосконаленню системи управління ліквідністю банку та посиленню ефективності функціонування банківської системи України загалом.

5. В якості шляхів зміцнення ліквідності АТ КБ «Приватбанк» нами запропонована розробка та впровадження антикризової стратегії управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанку», а також за результатами дослідження запропоноване удосконалення методичного підходу до розрахунку Індикатора допустимого рівня ризику ліквідності АТ КБ «Приватбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківський менеджмент / О. А. Кириченко, І. В. Геленко, С. Л. Роголь та ін. За ред. Кириченко О.А. . – К.: Академія, 2013. – 320 с.
2. Бойко Я. М., Гапак Н. М. ВВП України: рівень та тенденції динаміки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. С. 69–72.
3. Боргова стійкість як стратегічний напрям підвищення рівня фінансової безпеки. Київ : НІСД, 2016. 50 с.
4. Бортніков Г.П., Любіч О.О. Гармонізація механізму управління ризиками банків із міжнародними стандартами. Фінанси України. 2017. № 3. С. 72-85.
5. Брояка А. А. Макроекономічні показники як індикатори соціально-економічного розвитку країни // Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та управління в Україні та світі : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава : ЦФЕНД, 2017. С. 34–36.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2456-17/page2>
7. Бюлетень Національного банку України. – 2015. – № 1(262). Гонтарева В. Доповідь на пленарному засіданні Верховної Ради України / В. Гонтарева // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 2(228). – С. 5-10.
8. Васюренко О. В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту : монограф. [Текст] / О. В. Васюренко, В. Ю. Подчесова. – К.: УБС НБУ, 2010. – 191 с.
9. Вовченко О.С. Сучасні методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку/ Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2016. № 5 (77). С.161-169
10. Грищенко Т. В. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків [Текст] / Т. В. Грищенко, О. А. Падалко // Вісник

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2013. – №79. – С. 12-15.

11. Грудзевич У.Я. Проблеми та перспективи впровадження вимог «Базель III» при визначенні ліквідності банків України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наукових праць. 2018. Вип. 2 (130). С. 57-62.

12. Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України : (питання теорії, методики, практики) : монограф. [Текст] / Гуцал І. С. – К. : ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. – 242 с.

13. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/72/5235.html>

14. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2017>

15. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи / О. В. Дзюблюк / Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана.. — 2016. — №1. — С.17-26.

16. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Економіка і суспільство. 2019. Вип 20. С. 635-642. 2018. Вип. 2 (130). С. 57-62.

17. Єріс, Л.М. Побудова моделі визначення фінансової стійкості банківської установи / Л.М. Єріс, О.В. Крухмаль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. — Суми: ДВНЗ УАБС НБУ, 2007. — Т.21. — С. 204-212.

18. Жердецька Л.В. Трансформація підходів до оцінки та регулювання ризику ліквідності банків. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 3 (03). С.217-222.

19. Зверяков, М. І., Коваленко В.В., Сергєєва О.С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. К. : «Центр учбової літератури». 2016. 520 с.

20. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2014. – 485 с.
21. Карбівничий І. В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку [Електронний ресурс] / І. В. Карбівничий. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4550/1/MBK_2006_55.pdf
22. Квасній М. М. Інтеграція методів моделювання для прогнозування якості кредитного портфелю банку [Текст] / М. М. Квасній // Актуальні проблеми економіки : Науковий економічний журнал. – 2014. – № 4(154). – С. 387-393.
23. Клівіденко Л. М., Русятинська А. О. Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки. Гроші, фінанси і кредит. 2016. Вип. 10. С. 804–808.
24. Клімеино Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Т. В. Клімеино // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — 2011. — № 4. — С. 340-343. 3.
25. Коваленко В. В., Ткаченко Д.О. Операції рефінансування у забезпеченні ліквідності банків України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3 (08). С. 275-278.
26. Костюченко Т.І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. №2. С. 86-92.
27. Лаврушин О.І. Банківський менеджмент / за ред. д-ра екон. наук, проф. О.І. Лаврушина. - 4-е изд., Стер. - М. КНОРУС, 2015 - 554 с.
28. Лаврушин О.І. Оцінка фінансової стійкості кредитної організації. / Колектив авторів; під ред. О.І. Лаврушина, І.Д. Мамонтової. - 2-е изд., Стер. - М. КНОРУС, 2016. - 302 с.
29. Майба В.В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків / В. В. Майба // Зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ

Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2011. – № 83. – С. 49–65.

30. Макєєва І.В. Сутнісна характеристика поняття «фінансова стійкість» та її основні параметри // І.В. Макєєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Economics/7_makeeva.doc.htm.

31. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій. [Електронний ресурс] / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. – К.: КНЕУ, 2017 – 200 с.

32. Маркіна Є.В. Особливості кредитних організацій / під ред. Маркіної Є.В. - 2-е изд., Стер. - М. КНОРУС, 2014 - 341 с.

33. Методика розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), затверджена Постановою Правління Національного банку України від 24.12.2019 № 1001-рш. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11>.(дата звернення 19.05.2021).

34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка IASB; Стандарт, Міжнародний документ № 929_015 від 01.01.2012, остання редакція від 17.10.2013 р.

35. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

36. Огляд банківського сектору / Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>

37. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://privatbank.ua/ru>

38. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua>

39. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (дата звернення 19.05.2020).

40. Погореленко Н. П. Забезпечення фінансової стабільності банківського сектора України в сучасних умовах / Н. П. Погореленко, М. В. Остроушко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12. – С. 306–311. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_56.

41. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Положення, схвалено постановою Правління Національного банку України від 11 липня 2018 року № 64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення 18.05.2021).

42. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Інструкція, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення 18.05.2021).

43. Про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні: Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 11.12.2014 № 806. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14> (дата звернення 19.05.2021).

44. Про стан платіжного балансу в 2020 році // Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=24491388>

45. Пухов В.І. Формування системи управління фінансовою стійкістю комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.10 / Пухов В.І. - Москва, 2013. - 30 с.

46. Радіонова І.Ф, Усик В.І. Макроекономічний аналіз національної економіки/КНЕУ м.Київ, 2015 ст.272(ст12-15)

47. Реверчук С. К. Банківська система : підручник / С. К. Реверчук. – Київ : Ліра-К, 2014. – 400 с.
48. Савлук М.І., Мороз А.М. Банківські операції // За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 476.
49. Турчин Н.Б. Зарубіжні рейтингові системи оцінки банківської діяльності та їх особливості / Н.Б. Турчин // Наука й економіка. – 2008. №3(11). – С. 90-94.
50. Фетисов Г.Г. Стійкість комерційного банку і рейтингові системи її оцінки. / Г.Г. Фетисов. - М. Фінанси і статистика, 2016. - 317 с
51. Фінансова звітність Публічного Акціонерного Товариства КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_2017.pdf
52. Христофорова О.Ф., Мінасян М.Т. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 36. 2019. С. 109-114.
53. Шварц О.В. Шевченко О.М. Аналіз фінансової стійкості як складова механізму управління комерційного банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_DNI_2013/Economics/1_142838.doc.htm
54. Швець Н. Управління ризиком ліквідності в банківських установах України. Світ фінансів. 2010. № 3. С. 31-38.
55. Ширинська Є. Рейтинг і лімітна політика банків // Вісник НБУ. – 2016. – № 5. – С. 29–31.
56. Звіт про фінансову стабільність НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-N1.pdf?v=4(дата звернення 08.12.2021)

ДОДАТКИ

Додаток А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2019	31 грудня 2018
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	45 894	27 360
Заборгованість банків	7	27 118	-
Кредити та аванси клієнтам	8	59 544	50 140
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	84 680	86 244
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	66 602	79 299
- за амортизованою собівартістю	9	875	14 538
Поточні податкові активи		2 257	184
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію/інвестиції в дочірні компанії		155	30
Інвестиційна нерухомість		3 379	3 340
Активи з права користування	10	1 716	-
Основні засоби та нематеріальні активи	11	4 764	3 793
Інші фінансові активи	12	2 210	2 143
Інші активи	13	9 285	8 899
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 244	1 361
Активи, утримувані для продажу	14	-	117
ВСЬОГО АКТИВІВ		309 723	278 048
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ	15	7 721	9 817
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		201	195
Кошти клієнтів	16	240 621	231 055
Зобов'язання орендаря з лізингу	32	1 748	-
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	24	121	136
Інші фінансові зобов'язання	17	1 522	2 249
Резерви та нефінансові зобов'язання	18	3 260	3 132
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		255 194	246 584
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	19	206 060	206 060
Емісійний дохід	19	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	614	687
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(1 274)	(3 303)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	19	6 850	6 211
Накопичений дефіцит		(169 918)	(190 388)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		54 529	31 464
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		309 723	278 048

Затверджено та підписано 29 квітня 2020 року.

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління
(з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід

У мільйонах українських гривень	Прим.	2019 рік	2018 рік
Процентні доходи	20	33 841	30 754
Процентні витрати	20	(14 174)	(14 002)
Чистий процентний дохід		19 667	16 752
Відрахування до резерву на зменшення корисності	21	(4)	(6 089)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		19 663	10 663
Доходи за виплатами та комісійними	22	24 575	19 590
Витрати за виплатами та комісійними	22	(6 386)	(4 402)
Прибутки мінус збитки від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів		2 589	1 983
Прибутки мінус збитки від переоцінки іноземної валюти		6 510	1 145
Прибутки мінус збитки від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		8	3
Збитки мінус прибутки від переоцінки інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток		(1 526)	(3 085)
Прибутки/(збитки) від оцінки будівель та інвестиційної нерухомості		4	(553)
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя		(134)	(13)
Відновлення зменшення корисності асоційованої компанії		8	-
Адміністративні та інші операційні витрати	23	(14 815)	(13 988)
Інші чисті доходи		2 113	1 446
Прибуток до оподаткування		32 609	12 789
Кредит з податку на прибуток	24	-	9
Чистий прибуток за рік		32 609	12 798
Інші сукупні доходи(витрати):			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Нерекласифікований прибуток/(збиток) від переоцінки		2 037	(1 872)
- Прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків		(8)	(3)
- Зміни у резерві під очікувані кредитні збитки		-	-
- Податковий ефект		-	-
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Будівлі:			
- Переоцінка будівель		(70)	2
- Податковий ефект		15	(1)
Інші сукупні доходи(витрати)		1 974	(1 874)
ВСЬОГО СУКУПНИХ ДОХОДІВ ЗА РІК		34 583	10 924
Базисний та скоригований дохід на акцію щодо прибутку, який належить акціонеру Банку (у гривнях на акцію)			
	19	44,31	17,39

Завершено до випуску та підписано 29 квітня 2020 року.

Г. Ю. Самаріна
 Заступник Голови Правління
 (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

ДОДАТОК Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	49 911	45 894
Заборгованість банків	7	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	1 715	875
Поточні податкові активи	22	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	155
Інвестиційна нерухомість		2 933	3 379
Активи з права користування	10	1 748	1 716
Основні засоби та нематеріальні активи	11	5 894	4 764
Інші фінансові активи	12	3 448	2 210
Інші активи	13	8 900	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 228	1 244
Активи, утримувані для продажу		32	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ		-	7 721
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		2	201
Кошти клієнтів	14	312 708	240 621
Зобов'язання орендаря з лізингу	31	1 855	1 748
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	22	146	121
Інші фінансові зобов'язання	15	2 907	1 522
Резерви та нефінансові зобов'язання	16	12 082	3 260
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		329 700	255 194
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	17	206 060	206 060
Емісійний дохід	17	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	689	614
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	9	(2 937)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	17	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(171 665)	(169 918)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		52 825	54 529
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		382 525	309 723

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

Г. Ю. Самаріна
 В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід за рік, що закінчився 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2020 рік	2019 рік
Процентні доходи	18	33 563	33 841
Процентні витрати	18	(11 981)	(14 174)
Чистий процентний дохід		21 602	19 667
Відрахування до резерву на зменшення корисності	19	(1 771)	(4)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		19 831	19 663
Доходи за виплатами та комісійними	20	27 649	24 575
Витрати за виплатами та комісійними	20	(8 888)	(6 386)
Прибутки мінус збитки від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів (Збитки мінус прибутки)/прибутки мінус збитки від переоцінки іноземної валюти		3 103	2 589
Прибутки мінус збитки від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	8	8
Прибутки мінус збитки/(збитки мінус прибутки) від переоцінки інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	16 045	(1 526)
Витрати щодо резерву під юридичні ризики	16	(8 577)	(387)
Збитки/(прибутки) від уцінки будівель (що перевищують дооцінку) та переоцінки інвестиційної нерухомості		(256)	4
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя		(119)	(134)
(Зменшення корисності)/відновлення зменшення корисності інвестиції в асоційовану компанію		(124)	8
Адміністративні та інші операційні витрати	21	(18 006)	(14 428)
Інші чисті доходи		1 090	2 113
Прибуток до оподаткування		24 296	32 609
Кредит з податку на прибуток	22	6	-
Чистий прибуток за рік		24 302	32 609
Інші сукупні доходи/(витрати):			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Нереалізований (збиток)/прибуток від переоцінки		(1 649)	2 037
- Прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків		(8)	(8)
- Податковий ефект		(6)	-
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Будівлі:			
- Переоцінка будівель		139	(70)
- Податковий ефект		(25)	15
Інші сукупні (витрати)/доходи		(1 549)	1 974
ВСЬОГО СУКУПНИХ ДОХОДІВ ЗА РІК		22 753	34 583

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

 Г. Ю. Самаріна
 В.о. Голови Правління

 В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

ДОДАТОК В

Значення нормативів ліквідності банків України станом на 01.11.2021

р., %

№ з/п	Найменування банку	Системно важливі банки (Свб)	Н6	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR
1	3	4	8	16	17	18
1	АТ "Укрексімбанк"	Свб	87,97	243,39	231,88	125,37
2	ПАТ "Промінвестбанк"		151,11	143,38	197,87	104,39
3	АТ "БАНК АЛЪЯНС"		67,90	158,69	141,64	109,25
4	АТ "Райффайзен Банк"	Свб	84,00	238,69	214,30	125,57
5	АТ "АЛЪТБАНК"		74,97	456,81	401,82	133,29
6	Полікомбанк		105,81	275,99	1 788,82	111,78
7	АТ "ТАСКОМБАНК"	Свб	72,39	158,78	143,19	123,09
8	ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"		416,27	419,88	402,59	620,92
9	АТ "КРЕДОБАНК"		70,17	119,93	125,52	115,64
10	АТ АКБ "Львів"		83,45	203,00	280,42	117,43
11	АТ "ОКСІ БАНК"		104,46	506,95	760,92	147,72
12	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"		79,43	226,02	201,99	121,83
13	ПАТ "МТБ БАНК"		85,07	181,30	392,08	122,96
14	Акціонерний банк "Південний"	Свб	90,18	171,77	256,37	125,49
15	АТ "Полтава-банк"		91,09	360,73	1 066,37	149,34
16	АТ "ПУМБ"	Свб	98,23	171,59	210,67	136,63
17	АТ "БАНК ГРАНТ"		117,65	295,96	170,33	144,93
18	АТ "МЕГАБАНК"		69,56	109,51	144,29	101,04
19	АТ "СКАЙ БАНК"		226,57	1 394,44	211,45	273,09
20	АТ "БТА БАНК"		134,25	2 419,82	424,25	316,14
21	АТ "АСВІО БАНК"		79,57	177,98	320,77	119,94
22	АТ "УКРСИББАНК"	Свб	104,36	342,69	315,68	171,08
23	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"		65,77	211,43	150,00	105,12
24	АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"		85,60	511,07	861,76	117,80
25	АТ "ПРАВЕКС БАНК"		78,57	166,82	296,18	118,76
26	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"		89,14	155,80	178,76	130,07
27	АТ "МетаБанк"		104,23	338,34	123,16	125,86
28	АТ "ЮНЕКС БАНК"		116,65	265,27	348,80	308,25
29	АТ "КІБ"		67,90	203,51	290,17	105,96
30	АТ "АЙБОКС БАНК"		108,18	328,44	214,35	642,70
31	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"		109,90	175,81	133,15	144,44

32	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"		79,58	162,07	151,32	136,59
33	АБ "УКРГАЗБАНК"	Свб	75,04	170,47	113,16	131,91
34	АТ "АБ "РАДАБАНК"		67,59	264,03	267,85	121,67
35	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"		85,27	205,89	382,71	119,97
36	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"		106,84	266,27	111,00	354,40
37	АТ "ІНГ Банк Україна"		126,05	401,29	238,58	270,11
38	АТ "ОТП БАНК"	Свб	97,51	173,19	209,27	126,61
39	АТ "СІТІБАНК"		102,17	225,95	272,52	496,25
40	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"		96,11	114,04	223,45	125,13
41	АТ "СБЕРБАНК"		489,33	2 983,44	3 455,88	428,29
42	ПАТ "БАНК ВОСТОК"		88,41	150,88	170,76	158,70
43	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"		185,90	920,85	2 399,56	244,84
44	АТ "Український банк реконструкції та розвитку"		96,76	1 407,61	608,49	176,65
45	АТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"		63,55	593,43	127,35	138,87
46	АТ "АКБ "КОНКОРД"		106,60	128,78	311,73	141,87
47	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"		191,61	446,57	330,40	250,61
48	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"		130,49	210,21	500,06	143,16
49	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"		69,13	290,32	491,21	207,05
50	АТ "МОТОР-БАНК"		102,13	536,52	259,06	226,22
51	АТ "КБ "ГЛОБУС"		72,67	210,35	105,24	103,72
52	АТ "АП БАНК"		140,26	320,19	404,75	170,56
53	АТ "МІБ"		83,81	166,96	159,27	162,97
54	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"		77,23	211,04	336,13	156,24
55	АТ "БАНК 3/4"		72,13	559,98	502,38	129,29
56	АТ "ЄПБ"		123,38	448,06	212,22	287,10
57	АТ "Дойче Банк ДБУ"		107,21	293,48	258,55	536,18
58	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"		129,87	793,48	400,58	423,09
59	АТ "БАНК СІЧ"		103,30	1 070,41	211,91	339,00
60	АТ "АЛЬПАРІ БАНК"		980,37	10 636,08	1 086,28	833,94
61	АТ "БАНК АВАНГАРД"		154,34	678,96	370,96	1 785,20
62	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"		203,21	265,74	483,33	107,37
63	АТ "КРИСТАЛБАНК"		90,97	151,45	199,76	147,99
64	АТ "РВС БАНК"		65,43	158,94	308,28	160,05
Спеціалізовані ощадні банки						
65	АТ "Ощадбанк"	Свб	72,53	296,66	175,55	186,94
66	АТ КБ "ПриватБанк"	Свб	91,51	253,52	255,89	152,12
67	АТ "А - БАНК"	Свб	83,03	363,37	171,39	111,94
68	АТ "Ідея Банк"		103,78	310,44	201,33	105,22

69	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	Свб	112,58	326,93	497,83	107,62
70	АТ "АЛЬФА-БАНК"	Свб	83,65	214,24	526,53	120,84
71	АТ "БАНК ФОРВАРД"		73,83	357,28	153,32	113,63